

MASTERUPPSATS I BIBLIOTEKS- OCH INFORMATIONSVETENSKAP
AKADEMIN FÖR BIBLIOTEK, INFORMATION, PEDAGOGIK OCH IT

Litteraturens betydelse

En intervjustudie av ett antal folkbibliotekariers förhållningssätt till biblioterapi i relation till sin yrkesroll och litteraturförmedling

Maria Gambring

HÖGSKOLAN I BORÅS
VETENSKAP FÖR PROFESSION

© **Maria Gambring**

Mångfaldigande och spridande av innehållet i denna uppsats
– helt eller delvis – är förbjudet utan medgivande.

Svensk titel: Litteraturens betydelse: En intervjustudie av ett antal folkbibliotekariers förhållningssätt till biblioterapi i relation till sin yrkesroll och litteraturförmedling

Engelsk titel: The meaning of literature: An interview study of how a number of public librarians experience bibliotherapy in relation to their professional role and literature promotion

Författare: Maria Gambring

Färdigställt: 2018

Abstract: This Master's thesis investigates seven public librarians' approach to bibliotherapy in relation to their experiences of key components in their role and in relation to literature promotion, as well as how they consider bibliotherapy within the context of Swedish public libraries. Research questions used were: Which competences and characteristics do the librarians experience as key components in their role related to literature promotion? How do the librarians consider traditional forms of literature promotion in relation to bibliotherapy? How do the librarians consider bibliotherapy in the context of Swedish public libraries? Interviews were carried out with seven public librarians, two of them working with bibliotherapy. A thematic analysis was used to process the empirical material. Theoretical instruments applied in the analysis were Grøn's three phases of literature promotion in public libraries and Brewster's research on bibliotherapy.

Six aspects of the librarians' role in relation to literature promotion emerged from the informants' experiences: *digital tools, social competence, information seeking, literature knowledge, general knowledge* and some *personal characteristics*. The librarians' approach to traditional literature promotion can be found mainly in two of Grøn's phases, the *reformative* and the *affirmative*. Bibliotherapy can, according to some informants, be related to traditional forms of literature promotion, in accordance with Brewster's *informal bibliotherapy*. The study suggests that many of the librarians are positive to bibliotherapy but finds some aspects problematic when implemented within the public library. Amongst problems mentioned were: the term therapy associated with clinical environments, lack of education and general knowledge amongst librarians and users.

Nyckelord: Biblioteks och informationsvetenskap, Biblioterapi, Litteraturförmedling, Folkbibliotek, Bibliotekarierollen, Kvalitativ forskningsmetod, Semistrukturerade intervjuer, Förhållningssätt

Förord

Jag vill inledningsvis framföra ett stort tack till de 7 informanter som medverkar i den här studien. Tack för att ni tog er tid och för att ni bidrog med era upplevelser!

Jag vill också tacka min handledare som kommit med råd och värdefulla kommentarer under arbetet.

Tack slutligen till min familj och närmaste vänner som varit ett stort stöd och som har stått ut med mig under den här tiden.

Innehållsförteckning

1. INLEDNING	3
1.1 Problembeskrivning och relevans	4
1.2 Syfte, forskningsfrågor och avgränsningar	5
2. TIDIGARE FORSKNING	7
2.1 Litteraturförmedling och bibliotekarierollen inom folkbibliotekets kontext	7
2.1.1 Historisk översikt	7
2.1.2 Bibliotekarierollen	8
2.1.3 Folkbibliotek och litteraturförmedling	9
2.2 Tidigare forskning om biblioterapi	12
2.2.1 Historisk översikt	12
2.2.2 Forskning om biblioterapi ur ett internationellt perspektiv	13
2.2.3 Kritiska perspektiv på biblioterapi	16
2.2.4 Biblioterapi i Sverige	17
3. TEORETISK TOLKNINGSRAM	19
3.1 Rasmus Grøn och litteraturförmedlingens faser	19
3.2 Elizabeth Brewster och koncept inom biblioterapeutisk verksamhet	20
3.3 Biblioterapins mångfacetterade användning	21
3.4 Tillämpning av Grøn och Brewster	22
4. METOD	23
4.1 Kvalitativ intervjustudie	23
4.2 Urval av informanter	23
4.3 Intervjuernas genomförande	24
4.4 Bearbetning av material samt tolkning och analys	25
4.5 Etiska överväganden	26
5. INTERVJURESLTAT	27
5.1 Rollen som bibliotekarie	27
5.2 Bibliotekarierna om litteraturförmedling och läsfrämjande arbete	29
5.3 Bibliotekarierna om arbete med biblioterapi	31
5.3.1 Förståelser av biblioterapi	32
5.3.2 Relationen mellan bibliotekarie och biblioterapeut	33
5.3.3 Arbeta med biblioterapi	35
5.4 Biblioterapi och folkbiblioteket	37
6. ANALYS OCH TOLKNING AV RESULTAT	40
6.1 Vilka kompetenser och egenskaper anser ett antal bibliotekarier generellt vara nyckelkomponenter avseende litteraturförmedling inom sin yrkesroll?	40
6.2 Vad anser bibliotekarierna om relationen mellan biblioterapi och mer traditionella former av litteraturförmedling?	43
6.3 Vad anser bibliotekarierna om biblioterapins plats på svenska folkbibliotek?	46
7. AVSLUTANDE DISKUSSION	48
7.1 Förslag på vidare forskning	49
SAMMANFATTNING	51

KÄLLFÖRTECKNING

53

BILAGOR

58

1. Inledning

På folkbiblioteket finns resurser som inbjuder till möjligheter att besöka och leva sig in i olika världar. Att bli delaktig i upplevelser som kan inträda i mötet mellan läsaren och den litterära texten. Kanske kan man som besökare stöta på litteratur som vid läsningen leder till att starka känslor uppstår, känslor som stannar kvar efteråt. Kanske kan man genom läsningen nå fram till det man behöver under en specifik period i livet. Bibliotekarien och författaren Nina Frid (2016) konstaterar att läsning är en högst individuell process, präglad under uppväxten av kulturella, sociala och ekonomiska faktorer. Som en institution så nära förknippad med läsning och litteratur kan det inte förnekas att Sveriges folkbibliotek haft en roll genom historien. I bibliotekslagen kan man läsa hur en del av folkbibliotekets uppdrag är läsfrämjande och tillhandahållande av litteratur (www.riksdagen.se/sv/dokument-lagar/dokument/svensk-forfattningssamling/bibliotekslag-2013801_sfs-2013-801). Frid (2016) beskriver hur folkbiblioteket på flera sätt är unikt; alla är välkomna, det har potentialen att verka överbyggande samt är en nyckelaktör för läsfrämjande. Forskaren inom biblioteks och informationsvetenskap Skans Kersti Nilsson (2012) hävdar på samma sätt att folkbiblioteket sedan sekelskiftet 1900 betraktats som en framträdande litteraturförmedlande aktör.

Inom folkbibliotekets relation till litteratur och förmedlande har också bibliotekarien en roll. Frid (2016) diskuterar hur den traditionella bilden av bibliotekariens kompetens tenderar att röra sig kring att hen genom litteraturförmedling har en speciell förmåga att rekommendera rätt bok till rätt läsare. Nilsson (2012) diskuterar också den traditionella bilden av bibliotekariens egenskaper som bestående av förmågan att framgångsrikt matcha litteratur med läsarens behov. Det är en egenskap som ur olika perspektiv kan sägas ställa höga krav på bibliotekarier. Det väcker frågor kring hur kompetenser och egenskaper betraktas eller prioriteras inom yrkesrollen. Men vad händer då om eller när idealet uppfylls? Om rätt bok faktiskt hamnar hos rätt läsare och kan sägas ha nått fram under specifika omständigheter då läsaren i fråga behöver den som mest. Kan man då tala om en litteraturförmedling som tar ett steg längre, finns det i litterära texter potential att djupare förändra eller positivt påverka en individs syn på livet, på sina problem, sin situation? Det är i stora drag dessa synsätt som ligger bakom förståelser av fenomenet biblioterapi. Mycket förenklat kan begreppet sammanfattas som läkning genom läsning. Enligt Elizabeth Brewster (2013) som är forskare inom ämnet innebär biblioterapi användandet av skrivet material så som skönlitteratur, icke – fiktion och poesi som verktyg för att nå insikt, till psykosocialt stöd eller olika former av psykopedagogisk behandling.

En nyfikenhet kring hur läsning och litteratur kan påverka individer ledde mig till att vilja utforska begreppet biblioterapi på ett djupare plan. Jag valde därför att i samband med uppsatsarbetet fördjupa mig i området och undersöka kopplingar till biblioteks och informationsvetenskaplig forskning, verksamhet och bibliotekarier. Efter överskådliga efterforskningar framgick det att begreppet ur ett internationellt perspektiv länge varit etablerat inom såväl praktik som forskning. Emellertid verkar fenomenet länge varit ouppmärksammat i Sverige och nästan obefintligt i praktiken. På senare år har fenomenet börjat få fart i olika typer av media, forskningsprojekt och

uppsatser. Den första akademiska utbildningen i biblioterapi startades hösten 2017 på Ersta Sköndal högskola, en högskola som i utbildning och forskningsverksamhet har sina rötter i diakonirörelsens utveckling. (esh.se).

De senaste åren har uppvisat en generell ökning av psykisk ohälsa i Sverige. På Försäkringskassans hemsida kan man läsa hur sjukskrivningar med psykisk ohälsa som orsak ökat från år 2011 till 2017 med 129 % (forsakringskassan.se). Det är att betrakta som ett större samhällsproblemen och i nuläget en framträdande aspekt inom politiska diskussioner. Det är i anslutning till dessa diskussioner intressant att reflektera över alternativa platser som komplement till psykiatrisk vård. Alternativa sätt att fånga upp individer som behöver olika former av stöd eller som vill nå fram till nya perspektiv, kanske känna tillhörighet och vara del av en grupp. Drar man paralleller till folkbibliotekets uppdrag som en inkluderande plats leder det också till intressanta diskussioner kring bibliotekariernas roll. Att utforska möjligheter till nya sätt att betrakta bibliotekarieprofessionen, folkbiblioteken och litteraturförmedlande. Det kan konstateras att det inte finns någon uttalad tradition av arbete med biblioterapi på svenska bibliotek, det kan betraktas som ett nytt sätt att betrakta och förmedla litteratur. Då man länkar fenomenet till folkbibliotekets verksamhet finns problematiska aspekter och fallgropar som medföljer det känsliga området psykisk ohälsa, liksom kring gränsdragning mellan professioner. Problematik uppstår också vid användandet av begreppet biblioterapi. Det framstår på flera håll i forskningen att termen för många innebär vissa associationer. Ordet biblioterapi är svårdefinierbart, det verkar saknas enighet inom såväl forskning som praktik.

Den litteraturförmedling som förekommer på många folkbibliotek i Sverige har möjligen ett syfte som kan länkas till det som står bakom biblioterapi, men inte ett uttalat fokus på läkning. Om biblioterapi betraktas som en typ av litteraturförmedling, anser bibliotekarier att de har kompetenser och egenskaper som gör att de kan arbeta biblioterapeutiskt och hur förhåller sig biblioterapin till mer etablerade former av litteraturförmedling? Mer traditionella former för litteraturförmedling kan betraktas som arbete som förekommer inom den dagliga verksamheten på många svenska folkbibliotek, exempelvis läsecirklar eller bokrekommendationer (fysiskt eller digitalt). En strategi för att ringa in uppfattningar kring ovan nämnda funderingar är att försöka belysa existerande förhållningssätt bland ett antal bibliotekarier. Det bakomliggande intresset för den här masteruppsatsen bottenar i motivationen att undersöka om eller på vilket sätt biblioterapi kan utövas på svenska folkbibliotek, hur bibliotekarier ser på arbete med biblioterapi i relation till sin yrkesroll och traditionella former av litteraturförmedling.

1.1 Problembeskrivning och relevans

Huvudämnet för den här uppsatsen är biblioterapi inom folkbibliotekets kontext. För den här studien är jag intresserad av att utforska folkbibliotekariers perspektiv på och förhållningssätt till biblioterapi i relation till sin yrkesroll i samband med litteraturförmedling. Jag vill således med denna masteruppsats undersöka hur ett antal bibliotekarier på folkbibliotek förhåller sig till biblioterapi utifrån tankar om sin yrkesroll samt i relation till deras tankar kring litteraturförmedling. Forskning och uppsatser inom området visar att det finns en ambiguitet kring begreppet. Verksamheter på bibliotek

med ett syfte eller ett arbetssätt som kan betraktas som att befinna sig nära element från biblioterapi verkar på många håll inte betraktas som en del av fenomenet. På samma gång tenderar forskning att placera biblioterapin inom bibliotekets kontext och att utforska den i relation till olika sätt att betrakta och förmedla litteratur. För den här uppsatsen identifieras biblioterapi som ett nytt sätt att arbeta med litteraturförmedling, det verkar emellertid inte finnas något enhetligt förhållningssätt till biblioterapi bland bibliotekarier och inom bibliotekspraktik. Denna studie ämnar belysa detta ur ett antal folkbibliotekariers perspektiv.

1.2 Syfte, forskningsfrågor och avgränsningar

Syftet med denna masteruppsats är att undersöka biblioterapi inom folkbibliotekets kontext utifrån ett antal folkbibliotekariers perspektiv. För att närma sig detta syfte utgår denna studies undersökning från tre forskningsfrågor.

Dels ämnar uppsatsen utforska vilka egenskaper och kompetenser bibliotekarierna anser rymas i sin yrkesroll i samband med litteraturförmedling. Detta för att utforska om bibliotekarierna upplever att kompetenser och egenskaper inom yrkesrollen i arbete med litteraturförmedling också kan vara närvarande i arbete med biblioterapi. Huruvida de anser att det finns paralleller mellan rollen som bibliotekarie och rollen som biblioterapeut.

– Vilka kompetenser och egenskaper anser ett antal bibliotekarier generellt vara nyckelkomponenter avseende litteraturförmedling inom sin yrkesroll?

Uppsatsen vill också utforska hur bibliotekarierna betraktar och förhåller sig till biblioterapi i förhållande till mer traditionella former av litteraturförmedling på folkbibliotek.

– Vad anser bibliotekarierna om relationen mellan biblioterapi och mer traditionella former av litteraturförmedling?

Slutligen ämnar denna studie undersöka hur bibliotekarierna ser på biblioterapins plats inom bibliotekets verksamhet. Med biblioterapins plats avses här huruvida bibliotekarierna anser att biblioterapi kan tillföra något inom folkbibliotekets verksamheter och om så är fallet vad detta tillförande då skulle kunna tänkas bestå i.

– Vad anser bibliotekarierna om biblioterapins plats på svenska folkbibliotek?

Jag kommer inte att beröra de omfattande diskussionerna om material och resurser som används inom biblioterapi, då det är ett område som bör ges uppmärksamhet i sin egen rätt. I den här uppsatsen intresserar jag mig främst för biblioterapi i samband med mental hälsa och ohälsa, jag kommer inte att utforska effekterna av biblioterapi inom andra områden. Jag kommer också att fokusera på biblioterapi mot vuxna användare, då biblioterapi för barn kan betraktas som en egen gren. Jag har också valt att genomgående i min empiriska insamling av material utgå från benämningen biblioterapi. En stor del av den forskning som inte är knuten till biblioteket eller bibliotekariens roll inom biblioterapin verkar bestå av forskning som söker evaluera biblioterapins

effekter i samband med olika grupper av människor. Denna forskning är intressant, men då jag fokuserar på biblioterapi inom bibliotekets kontext, finns det inte utrymme att fördjupa sig i dessa delar.

Det har i Sverige framkommit en del uppsatser om fenomenet på senare år, flera av dem fokuserar på ett särskilt projekt eller fallstudie för att belysa verksamheter på svenska folkbibliotek som arbetar på ett sätt som motsvarar biblioterapi. Den här uppsatsen är inte knuten till en specifik verksamhet eller projekt utan ämnar utforska biblioterapi ur ett öppet perspektiv. Studien vill undersöka allmänna förhållningssätt hos ett antal yrkesverksamma bibliotekarier.

2. Tidigare forskning

I det här kapitlet kommer forskning om litteraturförmedling, folkbiblioteket och bibliotekariens roll att presenteras. Först genom en historisk översikt och sedan ur ett bredare perspektiv. Därefter följer en övergång till nästa avsnitt då en historisk överblick samt relevant forskning om biblioterapi redovisas.

2.1 Litteraturförmedling och bibliotekarierollen inom folkbibliotekets kontext

2.1.1 Historisk översikt

Förmedling av bibliotekets resurser kan betraktas som en central del av folkbiblioteksverksamheter. Under olika perioder i tiden har emellertid litteraturförmedling präglats av skiftande perspektiv. I ett svenskt perspektiv kan det konstateras att tanken om folkbibliotekets stödjande av bildning och demokratin haft en stark framtoning, allas lika rätt till information och resurser. Casper Hvenegaard Rasmussen & Henrik Jochumsen (2003), forskare inom biblioteks och informationsvetenskap, beskriver i en artikel hur folkbibliotekets framväxt kopplas till tankar om demokrati, upplysning och kulturell välfärd.

Skans Kersti Nilsson (2012), forskare inom biblioteks och informationsvetenskap, beskriver hur pionjären Valfrid Palmgren under 1900-talets början bidrog till att lägga grunden för folkbiblioteket som en offentlig institution formad av demokrati. Här fanns tanken om ”bildning” av folket, den goda och kvalitativa litteraturen skulle upphöja människor ur de lägre klasserna och jämna ut skillnaderna (ibid.). Författaren konstaterar att bibliotekarierna först omkring år 1930 gavs en mer aktiv roll, då ansvaret för förmedling samt inköp av litteratur skiftade från statligt styrt till dem själva. Under 1960-talet sker stora förändringar inom institutionen, allt expanderar men det pågår fortfarande diskussioner och ”moraliserande” om negativ påverkan i samband med läsning av ”underhållningslitteratur” respektive det som traditionellt betraktats som utvecklande, kvalitativ litteratur (ibid.). Under 1970-talet växer en ny kulturpolitik fram - Nilsson beskriver hur folkbiblioteket övergick till att i större utsträckning betraktas som centrum för kultur och information. Den litteratursyn som här präglar bibliotekets förmedling är öppenhet (ibid.). Inga värderingar bör prägla den och inköp, enbart användarnas efterfrågan styr utbudet beskriver författaren. Nilsson hävdar att ökat inflytande från användare och efterfrågan inneburit större krav på bibliotekariens lyhörddhet. *”En direkt konsekvens av ökat användarinflytande och efterfrågestyrning är ökade krav på bibliotekariers lyhörddhet inför användarnas smak och önskemål”* (ibid., s. 7).

Forskaren Åse Hedemark, verksam inom området biblioteks och informationsvetenskap, har i en avhandling från 2009 undersökt hur folkbiblioteket framställts i offentligheten och genom svenska medier år 1970-2006. Hedemark beskriver hur folkbiblioteket kan ses som en utveckling av folkbildningsprojekt inom exempelvis arbetarrörelsen under början av 1900-talet. Inom perioden kan enligt författaren tre olika biblioteksdiskurser identifieras. Den bokliga diskursen kan betraktas som att ha sina spår i 1970-talet (ibid.). Skönlitteratur, den tryckta boken och normativa föreställningar

kring läsandet av den goda ”kvalitativa” litteraturen är i centrum enligt författaren, Hedemark hävdar att folkbiblioteket i huvudsak under denna diskurs förknippas med fysiska böcker och tankar om bildningsideal. ”*Den bokliga diskursens syn på användare tar sig uttryck i en bildande och fostrande syn på bibliotekets roll i förhållande till användarna*” (Hedemark, s. 150.). Under 1970-talet hittar också författaren en allaktivitetsdiskurs, andra verksamheter än läsning får utrymme och tankar om en bredare roll för aktiviteter och bibliotekets verksamhet växer fram (ibid.). Här finns också ett användarperspektiv, beskriver författaren, då bibliotekarierna förväntas aktivt söka upp användaren.

Under 1980-talet urskiljer Hedemark en informationsförmedlande diskurs, biblioteket ska inte enbart ha litteratur i centrum utan huvuduppgiften är informationsförmedling i olika former. Författaren beskriver hur det som präglar diskursen är exempelvis framåtblickande och teknisk utveckling och att det inte finns lika starka normativa idéer kring skönlitteratur. ”*Diskursen kan beskrivas som framåtblickande och det framhålls i utsagorna att ny teknik och nya medieformat kan utveckla och förändra bibliotekens verksamhet*” (Hedemark, s. 152). Individens personliga utveckling och att i verksamheten utgå från individen är centrala idéer här, menar Hedemark. Författaren drar paralleller till allaktivitetsdiskursen, som på samma vis inte har lika starka normativa förställningar om användares litterära smak. Hedemark särskiljer den bokliga diskursens betoning på bevarande mot den informationsförmedlande diskursens förmedling, bibliotekarien ska i den senare neutralt förmedla den information i det format som användaren vill ha. Biblioteket betraktas inom den här diskursen av politiker och bibliotekarier som ett verktyg för lärande och utbildning för individen, menar Hedemark. Från 1990-talet och framåt är det den bokliga samt informationsförmedlande diskursen som präglar folkbiblioteket (ibid.).

Rasmus Grøn (2010) forskare inom biblioteks och informationsvetenskap har utvecklat en modell som illustrerar skiftningar i litteraturförmedlande för vuxna på folkbibliotek. Enligt författaren kan man tala om tre faser eller paradigm som skiftat över perioder, den *konfirmativa* fasen som hänger samman med tankar om folkbildning, sedan en *reformativ* fas då användarnas behov styr, slutligen den pågående *performativa* fasen då personliga upplevelser är i centrum. Grøns forskning kommer att beskrivas under avsnittet om uppsatsens teoretiska ramverk (se s. 18). Frid (2016) påstår att man i anslutning till Grøns performativa paradigm inom samtida litteraturförmedling på folkbibliotek kan tala om fokus från det litterära innehållet och kvalitet till den personliga läsoplevelsen. Det finns problematik kring förmedling grundad på personliga läsoplevelser hävdar Frid, forskning visar på osäkerhet bland bibliotekarier och avsaknad av teoretiska grunder (ibid.). Författaren frågar sig i anslutning till detta hur man som bibliotekarie ska ställa sig till privat läsning och läsning som ligger till grund för kompetenser inom professionen, samt hur rollen påverkas då traditionella kriterier för kvalitet blivit mindre viktiga.

2.1.2 Bibliotekarierollen

De australiensiska forskarna Helene Partridge, Julie Lee och Carrie Munro (2010) diskuterar i en artikel ”kärnan” av bibliotekarieprofessionen mot bakgrunden av samhällslig utveckling. Det hänger enligt författarna samman

med den digitala utvecklingen. Bibliotekets roll skiftar, liksom bibliotekariens roll och tillhandhållande av tjänster (ibid.). Partridge et al. har genom ett forskningsprojekt identifierat kompetenser, attribut och kunskaper som kan anses centrala för bibliotekarien under 2010-talet och 8 teman trädde fram. Dessa var kännedom om ny teknologi, kommunikation, samarbete, användarfokus, företagskunnighet, bevisbaserade metoder, lärande och utbildning samt personliga egenskaper som flexibilitet och tålmodighet (Partridge et al.). Enlig författarna kan man tala om "bibliotekarien 2.0". Partridge et al. vill emellertid betrakta detta koncept som en ny typ av inställning till bibliotekarierollen och talar om skifte i attityder snarare än en "ny" typ av bibliotekarie.

Forskaren Jenny Lindberg (2015) har inom området biblioteks och informationsvetenskap skrivit en avhandling som berör studenter och nyanställda högskolebibliotekariers förhållningssätt till informationssökning. Förhållningssätten kopplas sedan till forandet av yrkesidentiteter. Lindberg har identifierat fyra sådana i sin avhandling; en akademiskt orienterad identitet, en tekniskt orienterad, en kommunikativt orienterad samt en konservativt orienterad. Den akademiskt orienterade identiteten har i större utsträckning en forskningsgrundad relation till användare och yrkesliv (ibid.). En tekniskt orienterad kan enligt författaren förknippas mer med praktik, att ge service till användare samt synen på användare som "kund" med ett informationsbehov som ska uppfyllas (ibid.). En kommunikativt orienterad identitet beskriver Lindberg som att kunskap om användarnas förutsättningar är i centrum, här är pedagogiska tankar framträdande men också tanken om interaktion (ibid.). Slutligen en konservativt orienterad identitet, som Lindberg beskriver som att hålla fast vid "traditionella" arbetsätt, läsning och böcker är centralt snarare än teknik, men också bemötande och en effektiv praktik.

Frid (2016) påpekar att bibliotekariens yrkesidentitet kan problematiseras när det traditionella kvalitetsbegreppet blir mindre viktigt och individens läsoplevelse istället blir det centrala. Frid reflekterar över hur bibliotekariens unika kompetenser kan fastställas om rollen går mot att bibliotekarien identifieras som "läsare bland läsare" samt hur den demokratiska tanken påverkas om det personliga dominerar litteraturförmedling och enbart personliga preferenser representeras. Enligt författaren behövs kontinuerligt fokus på användarperspektivet samt mer forskning kring dessa frågor. Frid hävdar dock att en specifik kompetens inom bibliotekarieprofessionen kan betraktas som att vara nytänkande, en öppenhet för att ständigt utvecklas i sin yrkesroll.

2.1.3 Folkbibliotek och litteraturförmedling

Det kan konstateras att litteraturförmedling på folkbibliotek genomgående varit en indirekt eller direkt central del av bibliotekets verksamhet. Det är också något som verkar medföra konnotationer som väcker diskussion, ofta kopplat till kvalitetsbegreppet. Litteraturförmedling har, genom olika tider, utförts med olika förhållningssätt och föreställningar i bakgrunden. Ur ett nordiskt perspektiv diskuteras det att ett skifte pågår. Nya sätt att betrakta folkbiblioteket träder fram, som Grøns ovan nämnda performativa paradigmen. Magnus Persson (2013), professor i litteraturvetenskap, har undersökt litteratursyn på folkbibliotek samt olika former av litteraturförmedling. För att

beskriva traditionellt litteraturförmedlande arbete exemplifierar Persson med exempelvis författarbesök, litteraturfestivaler, uppsökande verksamhet, läsecirklar och temaskyltning, på många håll också implementering av digitala verktyg.

Karin Bergström och Helena Sundström (2013) har i sin kandidatuppsats inom biblioteks och informationsvetenskap utforskat litteraturförmedling på folkbibliotek och hävdar att man kan urskilja ett skifte från förmedling av kvalitativ litteratur till användarnas behov som centralt. Förmedlingen präglas nu enligt författarna i större utsträckning av det personliga och relationer mellan läsare. Bergström & Sundström hävdar att förhållanden vid nordiska folkbibliotek har liknande bakgrund och anser det därför relevant att betrakta nordisk forskning i en svensk kontext. I likhet med Bergström och Sundström har jag läst svensk biblioteksförnings rapport av forskningssekreteraren Ann Kåring Wagman (2007) som utforskar bibliotekspolitiken i Danmark, Norge, Finland och Sverige. Jag tar därför på liknande vis stöd i det som hävdas i texten att dessa länders bibliotek har liknande förutsättningar. I enighet med Bergström och Sundström (2013) anser jag det därför också relevant för den här uppsatsen att ta med forskning utförd i andra nordiska länder, trots att förhållanden inom svenska folkbibliotek är det centrala.

Ragnar Audunson (2005), professor inom biblioteks och informationsvetenskap, beskriver i en artikel i samband med en intervjustudie som utforskar hur politiker och andra beslutsfattare betraktar folkbiblioteket hur bibliotekarier tenderar att se sig själva som att motverka informations- och kunskapsklyftor och vara stödjare av demokrati. Audunson framhäver i artikeln, som bygger på en tidigare utförd intervjustudie, hur de viktigaste rollerna för folkbiblioteket genom studiens informanter först och främst länkas till utbildning och läsfrämjande samt förmedling av det som betraktas som att ingå i litterär och kulturell kanon. *"The role of libraries is related first and foremost to education, to the promotion of reading and to the promotion of the literary and cultural canon"* (Audunson, s. 181).

Henrik Jochumsen, Casper Hvenegaard Rasmussen & Dorte Skot-Hansen (2012) är forskare inom biblioteks och informationsvetenskap och har utvecklat en modell för folkbiblioteket som de anser speglar den samhälleliga fas eller de förväntningar som folkbiblioteket befinner sig i och måste bemöta. Författarna beskriver hur folkbiblioteket det senaste decenniet präglats av förändring och globalisering. Brytningar med traditionella förhållningssätt och stödjandet och utvecklingen av kulturell mångfald är några framträdande aspekter (Jochumsen et al.).

Jochumsen et al. håller fyra punkter och stödjandet av dessa som centrala i utvecklandet av sin modell; *experience, involvement, empowerment* samt *innovation*. De kopplar de första två punkterna till en individuell sfär, samt de två andra som del av mer övergripande samhälleliga mål. Dessa fyra aspekter länkar författarna i ovanstående ordning till fyra olika "rum" av möjligheter inom folkbibliotekets verksamhet, såväl fysiskt som digitalt. *Inspiration space*, här avser författarna att möjligheter för olika upplevelser hör hemma, upplevelser som kan påverka individens perception av sin upplevda verklighet. Det är en skiftning som gör sig synligt ur ett större samhälleligt perspektiv, individens upplevelser och sökandet efter dem har här blivit något centralt

(ibid.). Med *Learning space* avser författarna möjligheter för lärande och tillgängliggörandet av information och kunskap, detta länkas också till ovan nämnda rum och behovet av lärande som mer upplevelseorienterat. Med *Meeting space* avser författarna bibliotekets öppenhet och potential som överbyggande offentlig mötesplats. Människor kan mötas på lika villkor (ibid.). Slutligen *Performative space*, författarna avser här möjligheter för medskapande och biblioteket som en plattform för användarnas uttryck.

De danska forskarna Rasmus Grøn & Gitte Balling (2012) diskuterar folkbibliotek och litteraturförmedling mot bakgrunden av vad de benämner som ett samtida fokus på upplevelser. Enligt författarna är förebilden inom förmedling nu baserad på dialog kring personliga läsupplevelser. De reflekterar över hur detta kan betraktas i anslutning till bibliotekariens traditionellt mer auktoritära roll inom litteraturförmedling, samt hur det påverkar rollen ur ett framtida perspektiv. Enligt författarna tar sig detta uttryck i två former inom folkbiblioteksverksamhet, ”förmedling som upplevelse” samt ”förmedling av upplevelser”. De nämner den traditionella föreställningen av begreppet förmedling, ett förhållande som präglas av relationen avsändare/mottagare; den ena parten får genom förmedlaren ta del av det den behöver eller som tidigare var okänt. Författarna hävdar att ett skifte har uppstått inom dynamiken, fokus på upplevelser har lett till att relationen formats till medskapande förmedling med en personlig profil. Grøn & Balling beskriver hur man nu istället bygger på tankar om bibliotekarien som läsare och förmedlare av sina upplevelser, samt biblioteket som arena för socialiserande kring användares personliga läsupplevelser. Författarna konstaterar avslutningsvis att detta skifte inom litteraturförmedling kan betraktas som att stärka demokratiska aspekter, att tillgängliggöra litterära samtal stärker biblioteket som offentlig mötesplats. På samma gång medför det oundvikligen en påverkan på bibliotekariens yrkesroll, författarna frågar sig vilken påverkan det blir på yrkesrollen om litteraturförmedlingen bygger på privat läsengagemang.

Nilsson (2012) konstaterar att förmedling av skönlitteratur har blivit en allt mer aktuell fråga för folkbiblioteket. Författaren hävdar att litteraturförmedlingen aldrig kan vara neutral eller objektiv, läsupplevelser är alltid något individuellt. Emellertid kan personliga erfarenheter och smak bidra till att öka kompetensen (ibid.). Nilsson påpekar att aspekter kring inköp och förmedling av skönlitteratur ständigt uppkommit för diskussion sedan folkbibliotekens start och menar att problematiken finns närvarande idag. ”*Bibliotekens navigering mellan kvalitet och efterfrågan med ett alltför vagt kvalitetsbegrepp som riktmärke har varit besvärlig, inte minst i tider av nedskärningar*” (ibid. s. 9).

Frid (2016) diskuterar hur riktlinjer kring litteraturförmedling var tydligare om man går bakåt i tiden, kvalitetsbegreppet var bestämt och litterär kanon och tankar om bildning präglade förmedling på folkbibliotek. Frid konstaterar här också att det ständigt förs diskussion kring kvalitetsbegreppet, men att förmedling av litteratur idag i större utsträckning kan problematiseras och går utanför det som betraktas som ett traditionellt referenssamtal. Det hänger enligt Frid nu mer samman med vad den enskilde användaren anser vara ”bra” och vilken specifik läsupplevelse hen är ute efter. Enligt Frid präglas den offentliga diskussionen om bibliotek fortfarande av föreställningar knutna till traditionella uppfattningar om bibliotekets verksamhet, författaren menar att bibliotekets roll och diskussioner kring medskapande får lite utrymme. Enligt författaren är

det därför nödvändigt med nya strategier för att förmedla och främja litteratur. Det är viktigt att låta nya föreställningar växa fram om vad biblioteket är för att få fler människor att komma dit och för att fortsättningsvis säkra dess plats i samhället (ibid.).

Jofrid Karner Smidt, professor i biblioteks och informationsvetenskap, skrev en avhandling 2002 som utforskade bibliotekariers litterära smak liksom deras upplevelser av användarnas smak på norska folkbibliotek. Karner Smidt kom fram till att bibliotekariernas litteratursmak är bred och kan betraktas som att befinna sig ungefär ”på mitten”. Mitt emellan det som traditionellt ses som del av en kvalitativ litterär elit och litteratur som förknippas som mer ”lättillgänglig” eller allmän (ibid.). Avhandlingen visade också att studiens bibliotekarier generellt var entusiastiska läsare med en omfattande litteraturkänedom. Karner Smidt diskuterar också att bibliotekarierna visserligen hade egna värderingar kring vissa typer av litteratur som kvalitativ, men på samma gång en öppen och inkluderande inställning till användarnas smak och att litterära preferenser är något skiftande.

Som det framgår inom en hel del av ovanstående tidigare forskning, har folkbiblioteket på många sätt traditionellt stått för utbildning, lärande och demokrati. Litteraturförmedling har problematiserats i samband med kvalitetsbegreppet såväl som bibliotekariernas personliga smak. Ett annorlunda sätt att se på litteratur kan exemplifieras av biblioterapin. Ett fenomen som, i enlighet med den forskning som framgår ovan, i Sverige inte haft någon självklar koppling till folkbiblioteksverksamhet och mer traditionella sätt att betrakta och arbeta med litteratur.

2.2 Tidigare forskning om biblioterapi

2.2.1 Historisk översikt

Att betrakta olika former av kultur som botemedel eller som ett verktyg för läkning är en idé som har sina spår långt tillbaka i tiden. Bibliotekarien Leena Sippola (2004) skriver hur tankar om ordets läkande kraft var centrala för många människor under forna tider. Under antiken sågs kultur, dans och lyrik ibland som botemedel för exempelvis depression (ibid.). Juhani Ihanus (2004) är en finsk forskare inom kulturpsykologi som länge varit verksam inom litteraturterapi (ett begrepp som motsvarar biblioterapi). Ihanus beskriver liksom Sippola att ordets läkande kraft var en central idé inom forntida kulturer. Författaren hävdar att antikens filosofer ansåg att ord kan läka och lindra ångest, smärta och lidande. Inom Aristoteles idévärld hittar man begreppet katharsis som enligt Ihanus handlar om att det i läsarens möte med tragedin kan uppstå eller påbörjas en process som inom individen på olika sätt framkallar och renar känslor.

Psykologiforskarna Sarah Jack & Kevin Ronan (2008) beskriver hur man började tillämpa läsning som verktyg för läkning mer systematiskt som en del av nyare behandlingsprocesser inom mentalvård på olika platser i Europa vid 1700-talets slut, under 1800-talet influerades också USA av dessa idéer. Amerikanen Dr Benjamin Rush var år 1802 bland de första som ordinerade läsning som behandling och Dr John Minson Galt II var tidigt ute år 1846 med

den första artikeln om litteratur som del i behandlingsprocesser, beskriver författarna. De hävdar att biblioteken och bibliotekariernas allt större närvaro vid psykiatriska kliniker ledde till ett erkännande från amerikanska biblioteksförbundet (ALA) under tidigt 1900-tal. Böcker som terapeutiskt verktyg och bibliotekariens inblandning i processen fick därmed genomslag.

Ihanus (2004) beskriver hur Amerikanen Samuel McChord Crothers var den som etablerade och först använde själva benämningen biblioterapi i en tidskrift år 1916. Såväl Frid (2016) som Ihanus (2004) beskriver hur biblioterapi fick en framträdande roll under första världskriget. Frid (2016) informerar om att biblioterapi användes av soldater och veteraner på militärsjukhus under första världskriget för att bearbeta trauman. Ihanus beskriver likaså hur biblioterapi kan sägas ha fått sitt genombrott i samband med det utbredda användandet på militärsjukhus, författaren hävdar att det var under 1930-talet som biblioterapi etablerades i USA. Frid (2016) påpekar att det där bildades en förening för biblioterapi år 1939, vilket stärkte dess roll i biblioteksvärlden. Ihanus (2004) framhäver den första vetenskapliga avhandlingen inom biblioterapi som den amerikanska bibliotekarien Caroline Shrodes *Bibliotherapy: A Theoretical and Clinical-experimental Study* år 1949. Efter det kan det sägas att intresset fortsatt att öka, forskningsfältet växt och biblioterapi fått en mer självständig roll inte nödvändigt ansluten till vårdinstitutioner.

Cecilia Lindman & Pia Åkerman beskriver i sin kandidatuppsats inom biblioteks och informationsvetenskap att 1970–80 kännetecknas som en tid då intresse och forskning om biblioterapi var i framkant i USA. Flera namn som var aktiva då kommer att beröras under nästkommande rubrik. I Europa har Finland haft en framträdande roll, där bildades enligt Ihanus (2004) den första europeiska föreningen för biblioterapi eller ”litteraturterapi” år 1981. Lindman & Åkerman (2014) beskriver också hur Storbritannien varit ett land där biblioterapi har implementerats i bibliotekssammanhang. Där finns några modeller och riktlinjer som efterföljs inom biblioteksverksamhet, oftast i samarbete mellan folkbibliotek och vården (ibid.).

2.2.2 Forskning om biblioterapi ur ett internationellt perspektiv

Sedan biblioterapi ”lanserades” av Samuel McChord Crothers verkar innebörder, definitioner och förståelser av termen varit lika skiftande som omdiskuterat. Begreppet framträder som svårfångat och det kan länkas till forskningsfält som psykologi, sociologi, litteraturvetenskap och biblioteks- och informationsvetenskap. Ur ett internationellt perspektiv kan forskning kring biblioterapis praktiker och teorier betraktas som utbredd och växande. Ihanus (2004) beskriver hur den teoretiska grunden för biblioterapi är mångfacetterad. Det är enligt Ihanus en blandning av teorier, begrepp och idéer som växt fram i perioder och från olika forskningsområden. Begreppet kan kopplas till många skilda forskningsfält och är därför att betrakta som tvärvetenskapligt ämne. Då denna uppsats intresserar sig för biblioterapi i anknytning till bibliotek och bibliotekariens roll kommer forskning presenteras som främst utforskar fenomenet inom denna kontext.

Som nämnt ovan finns en hel del forskning från USA där termen växte fram och etablerades, den första avhandlingen brukar betraktas som Shrodes från år 1949. En samtida forskare inom biblioterapi, Elizabeth Brewster (2011)

sammanfattar Shrodes avhandling och dess bidrag till mer nutida forskning och praktik inom biblioterapi. Brewster beskriver hur det enligt Shrodes finns fyra koncept kring litteraturens påverkan på individens läsupplevelse, dessa hävdade Shrodes var *identifikation*, *projektion*, *katharsis* och *insikt*. Brewster drar slutsatsen att Shrodes teoretiska verk främst influerats av psykologi och Freudianska idéer och fick genomslag på grund av hur det knöt samman psykologiska tillstånd med litteraturens påverkan på läsaren.

Bibliotekarien Margaret. E Monroe är ett annat framträdande och inflytelserikt namn inom biblioterapi vars modell kan sägas ha influerat biblioterapiens praktiker. Lindman & Åkerman (2014) påpekar hur Monroe betraktar biblioterapi som en sorts utveckling av andra tjänster knutna till bibliotekariens arbete med läsning, detta hävdar de är en vanlig inställning hos bibliotekarier. Enligt Lindman & Åkerman kan Monroes modell främst betraktas som ett utvidgande av Shrodes perspektiv på den biblioterapeutiska processen.

Bibliotekarien Rhea Joyce Rubin är ett annat namn som tillskrivits inflytande och vars forskning fortfarande citeras av samtida författare i såväl uppsatser som vetenskapliga artiklar inom biblioterapiens fält. Rubins verk *Using bibliotherapy: a guide to theory and practice* (1978) lägger fram olika strategier och metoder för att utföra biblioterapi i praktiken. Författaren hävdar att det finns olika typer av biblioterapeutisk verksamhet och framhäver vad som ryms inom dessa. I översättning kan de sammanfattas som; *Institutionell biblioterapi*, som innebär användandet av litteratur i samarbete med individer inom psykiatriska institutioner, det utförs av en bibliotekarie i samarbete med läkare eller vårdpersonal. *Klinisk biblioterapi*, står enligt Rubin för användningen av skönlitteratur i grupp vid en institution för individer med känslomässiga eller beteendebaserade problem. Det leds av läkare eller bibliotekarier, oftast i samarbete. *Utvecklingsbiblioterapi*, som Rubin beskriver som användandet av skönlitteratur eller annan litteratur i samarbete med människor som inte behöver ha någon form av mental ohälsa, det kan här istället handla om att främja den goda mentala hälsan. Brewster påpekar att Rubins idéer är något utdaterade ur ett samtida perspektiv gällande inställningar till psykiatrisk vård, institutionalisering är inte längre centralt.

Den amerikanska bibliotekarien Arleen McCarthy Hynes har ägnat en stor del av sitt yrkesliv till biblioterapi, under 1980-talet arbetade McCarthy Hynes tillsammans med sin dotter fram en handbok för arbete med biblioterapi som riktar sig till biblioterapeuten. Denna handbok, *Biblio/Poetry Therapy – the Interactive process: a Handbook* kan sägas ha haft stort inflytande på fenomenets utveckling. Hynes, Hynes – Berry & Heller (2011) vill definiera biblioterapi som användandet av litteratur för att främja hälsan, att framkalla en terapeutisk interaktion mellan deltagare och biblioterapeut. Författarna påpekar att begreppet kan upplevas svårtillgängligt men pekar på de ursprungliga betydelseerna; *biblio* betyder böcker, terapi som härstammar ur *therapeia* kan tolkas utifrån betydelsen hjälpa. Hynes et al. ser biblioterapi som bestående av två huvudgrenar; *Läsbiblioterapi*: den eventuella läkningen sker genom själva läsandet. Denna syn på biblioterapi hänger enligt författarna samman med den traditionella synen på bibliotekariens roll som litteraturförmedlare, det är en process som pågår mellan texten och läsaren. *Interaktiv biblioterapi*: Författarna framhäver att det inom denna typ förekommer dialog om individens

känslor i relation till läsningen av ett litterärt verk. Dialogen kan eventuellt leda till läkning och nya tankeprocesser, författarna understryker att individen inte behöver lida av mental ohälsa för att tillgodogöra sig interaktiv biblioterapi.

Författarna urskiljer också två grenar inom biblioterapeutisk verksamhet, *klinisk biblioterapi* samt *utvecklingsbiblioterapi*. Klinisk biblioterapi har som namnet antyder kopplingar till det medicinska och ställer andra krav på den som utför biblioterapin, medan utvecklingsbiblioterapi inte behöver beröra mental ohälsa och kan utföras av andra professioner (ibid.).

Utvecklingsbiblioterapi kan handla om att föra en dialog om olika ämnen och bör vara utvecklingsinriktad enligt författarna. Det har inom biblioterapin pågått diskussioner om vem som bör inneha rollen som biblioterapeut. Hynes et al. hävdar (utanför den kliniska biblioterapin) att vissa professioner ligger närmare än andra, som exempelvis bibliotekarie eller lärare. Enligt Hynes et al. kan den biblioterapeutiska processen förstås som bestående av fyra delar; Det inleds enligt författarna av *igenkännande*, läsarens uppmärksamhet fångas av något i texten och det kan fungera som en katalysator för nya känslor. Sedan kommer *undersökandet*, att reflektera över känslor som uppkommer vid igenkännandet. Processen fortsätter genom en djup *sidobetraktelse* då läsaren reflekterar över känslor från igenkännandet i relation till nya som uppstår vid undersökandet. Slutligen leder det enligt författarna fram till *själv tillämpning*, som innebär att läsaren evaluerar nya insikter och tar dem till sig.

Elizabeth Brewster är, som tidigare nämnt, en samtida forskare inom biblioterapi. Brewsters forskning kommer att beskrivas ingående i avsnittet om uppsatsens teoretiska perspektiv (se s. 19). Sammanfattat har Brewster (2007) genom sin forskning identifierat tre huvudkoncept som centrala inom biblioterapeutisk verksamhet, *självhjälpsbiblioterapi*, *kreativ biblioterapi* samt *informell biblioterapi*. Brewster (2011) har också genom en användarstudie belyst fyra olika typer som illustrerar hur tillämpandet av biblioterapi kan utföras på skilda sätt. Dessa benämner Brewster som *emotive bibliotherapy*, *escapist bibliotherapy*, *social bibliotherapy* samt *informative bibliotherapy*.

Självklart finns också forskning om biblioterapin från andra länder än Storbritannien och USA, men de är bland de länder där biblioterapin haft störst genomslag och tydligast kopplats samman med bibliotek. Den irländska forskaren i sociologi Patricia Neville (2014) undersöker hur ett antal bibliotekarier på folkbibliotek upplever ett initiativ i samarbete med vården, kallat "bok på recept". Det är i huvudsak att självhjälpsböcker tillhandahålls på folkbibliotek, beskriver Neville, detta för att assistera behandling av olika former av mild/måttlig psykisk ohälsa. Författaren når slutsatsen att bibliotekarierna i studien ville fokusera på bibliotekarirollen och uppfylla användarnas behov i den meningen. Trots att initiativet och studien placerar biblioteket och bibliotekarier inom en bredare diskussion om lokalt stödandet av mental hälsa, konstaterar Neville att det bland informanter inte fanns något uttalat behov att fokusera på utveckling kring just detta. "*While this pilot sample maintained their professional identity as librarians, librarians and the library service in general are drawn into the wider discourse and debate about self-care mental health initiatives in communities*" (ibid. s. 18). Det fanns dock inga upplevelser av initiativet som ett sätt att uppfylla de "glapp" som författaren hävdar finns inom psykiatrisk vård där studien genomfördes. Bibliotekarierna i studien var positiva till initiativets effekter, men deras

upplevelse var att understryka sin roll som bibliotekarie och förvaltare av materialet (ibid.).

Bibliotekarien och forskaren Natalia Tukhareli (2011) har genom ett biblioterapiprojekt på ett bibliotek i Sydafrika, med syfte att stödja användare som drabbats av HIV/AIDS, utforskat biblioterapins plats på biblioteket. Tukhareli definierar biblioterapi som en del av andra kulturterapierna och ser den som att systematiskt använda litteratur för att stödja människor att hantera mentala, fysiska, emotionella eller sociala problem. Genom kvalitativa intervjuer har Tukhareli undersökt projektet utifrån ett användarperspektiv. Författaren hävdar att resultatet visar på att biblioteket och de resurser som erbjuds kan för många innebära en säker plats, där behov av tillhörighet kan mötas och självförtroende stärkas. Tukhareli hävdar att projektets utfall kan rättfärdiga implementering av kreativ biblioterapi inom bibliotekets miljö, det visar på en potential att nå ut till olika sårbara grupper i samhället. Författaren påstår vidare att biblioterapi kan stärka folkbibliotekets plats i det lokala samhället.

2.2.3 Kritiska perspektiv på biblioterapi

Inom den forskningslitteratur om biblioterapi som behandlats i anslutning till den här uppsatsen, framgår det att termen är omdiskuterad. Den kritiseras exempelvis för att det saknas enhetliga definitioner av begreppets innebörd och att dess teoretiska bakgrund rör sig i så olika riktningar att det behövs en tydligare grund. Jack & Ronan (2008) påpekar att det, trots en gemensam tro hos biblioterapiens utförare och användare på dess potential, finns stora kunskapsluckor och att det saknas mer systematisk, objektiv och komparativ forskning. Författarna hävdar att biblioterapiens fält nu har vuxit ur sin traditionella användning, definitionerna av vad som ingår blir allt bredare.

Elizabeth Brewster, Barbara Sen & Andrew Cox (2013) är verksamma inom biblioteks och informationsvetenskap och anser att det i Storbritannien saknas evaluering av biblioterapeutisk verksamhet på bibliotek. Författarna hävdar att bristen på evaluering är problematisk och de framhåller att det är nödvändigt att utforska tjänster ur användarnas perspektiv för att säkerställa kvalitet och effektivitet. Genom intervjuer med olika fokusgrupper av användare, biblioteks- och vårdpersonal, beskriver Brewster et al. i sin artikel utfallet av denna undersökning. De drar slutsatsen att det bland biblioterapiens utförare finns luckor i förståelsen samt att det saknas enighet kring hur den faktiskt fungerar, detta påverkar enligt författarna upplevelser hos användarna. Brewster et al. konstaterar att det finns en medvetenhet hos både utförare och användare om den gemensamma målsättningen med biblioterapi, att främja mental hälsa, men undersökningen visar att förståelser av vad biblioterapi innebär är mycket skiftande. Författarna anser att man kan tala om ett glapp mellan användarnas behov och de tjänster som erbjuds. De påpekar att djupgående forskning ur ett användarperspektiv krävs för att förbättra praktiken.

2.2.4 Biblioterapi i Sverige

Biblioterapi har inte varit stort i Sverige och har inte uppmärksammats något större varken inom forskning eller praktik. Biblioterapins kopplingar till bibliotek verkar ha varit begränsat till sjukhusbibliotek. Det finns inte någon traditionell eller historisk anknytning till arbete med biblioterapi på svenska folkbibliotek, även om bokcirklar och olika former av litteraturförmedling kan betraktas som att ha kopplingar till idéer bakom biblioterapi. På senare år kan man emellertid, som Frid (2016) påpekar, lägga märket till att intresset ökat inom olika områden. En utredning av bibliotekarien Eva Bergstedt (2017) utförd genom regionbibliotek Östergötland, utforskar biblioterapins möjligheter på svenska folkbibliotek. Bergstedt undersöker intresset hos såväl biblioteken i området som hos eventuella externa samarbetsparter. Enligt utredningen finns intresse hos biblioteken och externa aktörer för arbete eller samarbete kring biblioterapi, det är emellertid nödvändigt att utbildning erbjuds för bibliotekarier och att deras roll inom biblioterapeutisk verksamhet fastställs.

Bibliotekarien Nina Frid (2016) har skrivit en av de få svenska böckerna om ämnet och reflekterar över folkbibliotekets roll och biblioterapi. Frid konstaterar att det individuella perspektivet på individens inre och individens läsning går emot det traditionella i folkbibliotekets arbete och den demokratiska syn på läsning och lärande som dominerat. Författaren ser hellre att arbete med biblioterapi ska kopplas samman med folkbibliotekets uppdrag genom tanken att kultur, litteraturen och läsning kan hjälpa individen att förstå världen, utvecklas som människa och i förlängningen positivt förändra den. Det finns olika typer av biblioterapi, men Frid menar att den utvecklande biblioterapin är till för alla och stödjer personlig utveckling. Grunden är dock alltid det samma, läkning genom läsning (ibid.). Skönlitteratur kan få oss att nå och bearbeta känslor som är svåra att få tag på, understryker Frid. Författaren beskriver hur biblioterapi kan leda till läsoplevelser där något händer i läsarens relation till omvärlden, att nya perspektiv kan väckas till liv. Det behöver inte vara någon som lider av ohälsa utan det handlar istället om utveckling menar Frid. Att diskutera erfarenheter är positivt för alla och folkbiblioteket är en plats associeras med hälsa (ibid.).

Cecilia Pettersson (2016) är en samtida forskare inom biblioterapi och har utfört en studie som genom perspektiv från biblioterapin undersöker kvinnors läsning av skönlitteratur under sjukskrivning. Studien leder Pettersson till en bredare syn på vad som kan inkluderas i biblioterapeutisk läsning och vilka sätt man ska läsa på. Genom studien framkommer det att litteraturen som lästs av deltagarna var mycket varierande i förhållande till föreställningar om kvalitativ litteratur, beskriver Pettersson, det var viktigare att språket upplevdes som lättillgängligt. Deltagarna ansåg att läsningen bör vara kravlös, därav valde de bort självhjälplitteratur och läste fiktion (ibid.). Författaren beskriver hur deltagarna motiverar valet med att de dels kunde identifiera sig med något i verket, men också glömma bort jaget. Att glömma bort sin egen situation och använda litteratur som distraktion ansåg deltagarna vara positivt och till hjälp under en sorts uppbyggnadsprocess till vardagen (ibid.). Detta går emot traditionella uppfattningar om biblioterapeutiska processer. Pettersson påpekar att det inte behöver finnas målsättning att bearbeta känslor som kommer ur läsningen och nå insikt, läsning för nöje eller avslappning kan också vara läkande.

Skans Kersti Nilsson (2009) påstår att termen biblioterapi är problematisk då den är obestämbar. Mycket beror på i vilken del av begreppet fokus läggs, Nilsson menar att termen måste preciseras i sin kontext. Författaren tar för givet att bibliotekarierna har kunskaper om litteratur och i förlängningen vilken litteratur som kan vara lämplig att rekommendera till användare med olika bakgrunder men påpekar dock tveksamheten som uppstår liksom de delade åsikter som finns huruvida bibliotekarierna kan anta rollen som biblioterapeut. Författaren understryker att termen biblioterapi är mindre vanlig vid folkbibliotek i Sverige, här används det främst på sjukhusbibliotek. Nilsson anser att biblioteket som plats står för hälsa, att stödja människors möjligheter att leva sitt liv. Författaren anser att en gemensam uppgift för bibliotekarierna som utövar biblioterapi, liksom inom traditionellt litteraturförmedlande, kan sägas vara att stödja meningsskapande och tillhörighet. *"Att stödja och utveckla denna möjlighet, att hjälpa till att skapa sammanhang och mening, är en viktig uppgift för bibliotekarierna i biblioterapi liksom i all litteraturförmedlande verksamhet"* (ibid. s.88).

En rad intressanta biblioteks och informationsvetenskapliga uppsatser har framkommit som utforskar biblioterapiens kopplingar till bibliotek och bibliotekarierna. Bland dem finns exempelvis *Proust som Prozac*, en magisteruppsats av Lina Carlsson och Linda Östlund (2001). Författarna undersöker biblioterapeutisk verksamhet i Sverige. Genom intervjuer har författarna fått bilden av att biblioterapi finns i ett sorts väntande läge, litteratur används som behandling men det talas inte om biblioterapi.

Från text till insikt, är en magisteruppsats av Viktor Lindén (2007). Under den tid då uppsatsen skrevs var biblioterapi i Sverige obefintlig, Lindén genomförde därför en fallstudie som undersöker biblioterapi i Finland. Författaren drar slutsatsen att det är den utvecklingsbaserade biblioterapi som växt fram allt mer och att det är den typ av biblioterapi som det finns potential för bibliotek att arbeta med.

Biblioteket själens läkehus? Är en kandidatuppsats av Cecilia Lindman & Pia Åkerman (2014) som genom en kvalitativa intervjuer utforskar vilken roll bibliotek kan spela inom biblioterapi. Lindman och Åkerman (2014) konstaterar att biblioterapi är ovanligt på svenska folkbibliotek, den verksamhet de kommit i kontakt med är samarbete med andra aktörer.

Läsning som gör skillnad: Bibliotekariernas arbete ur ett biblioterapeutiskt perspektiv, är en masteruppsats av Karin Bjerefeldt & Mark Wallenus (2014). Författarna utforskar om element från biblioterapi finns närvarande inom litteraturförmedling i samband med socialt inriktat arbete på folkbibliotek och på vilka sätt det påverkar bibliotekarieprofessionen.

Biblioterapi och bibliotek: En fallstudie av det biblioterapeutiska SPES-projektet vid Norrköpings stadsbibliotek är en kandidatuppsats av Ida-Sofia Molin (2016). Molin har genomfört intervjuer med ledare och deltagare i samband med SPES-projektet vid Norrköpings stadsbibliotek, ett biblioterapiprojekt i bokcirkelform.

3. Teoretisk tolkningsram

Den här uppsatsen har en teoretisk ram uppbyggt av två olika inriktningar vilka kan anses vara centrala för denna studie. Tolkningsramen kan betraktas som ett instrument och kommer att tillämpas i samband med min förståelse, tolkning och analys av resultaten från den empiriska undersökningen samt vid besvarandet av forskningsfrågorna. Den första inriktningen utgår från ett perspektiv inom området litteraturförmedling på folkbibliotek. Det är en teoretisk modell om olika faser i förmedlandet, samt synen på bibliotekarien, användaren och litteraturen som forskaren Rasmus Grøn (2010) arbetat fram i en avhandling. Den andra inriktningen utgår från perspektiv inom den aktuella forskningsdiskursen för biblioterapi och Elizabeth Brewsters forskning.

3.1 Rasmus Grøn och litteraturförmedlingens faser

Rasmus Grøn (2010) hävdar i sin avhandling som undersöker litteraturförmedling på danska folkbibliotek att man (trots att en uppdelning av historiska ”epoker” enligt författaren bör betraktas som konstruktioner som växt fram i samband med eftervärldens försök att förstå olika skeenden) kan tala om tre olika faser kopplat till olika tidsperioder i samband med bibliotekariers litteraturförmedlande på folkbibliotek. Dessa gör sig främst synliga i relation till synen på användaren, synen på litteraturen och föreställningar kring bibliotekarien som förmedlare av litteratur (ibid.). Det handlar om tre olika paradig som avlöser varandra och dessa beskrivs ingående av Grøn.

Modellen inleds med den *bekräftande fasen* ”konfirmative” som präglas av ett upplysningsparadigm, här finns synen att bibliotekarien innehar en auktoritär roll skriver Grøn. Starka föreställningar om kvalitetslitteratur styr och idéer om att den ska överföras till användare för att på olika sätt positivt påverka bildning är centrala, ”folkbildning”. Därefter beskriver Grøn en *reformativ fas*, som utgår från ett serviceparadigm. Här finns synen på användaren som ”kund”, bibliotekarien är neutral i sin syn på kvalitet och strävar efter att uppfylla användarens behov, efterfrågan styr den litteratur som förmedlas och service och användarnas självgående är i centrum. Slutligen kommer Grøn fram till den fas som enligt modellen är dominerande idag, den *performativa fasen* som författaren hävdar präglas av ett upplevelseparadigm. Enligt Grøn är den syn som nu växer fram präglad av bibliotekarien som personlig i sin yrkesroll. I synen på litteraturförmedling är bibliotekariens relation till användaren som en läsare som delar sin upplevelse till en annan och i centrum är upplevelser i relation till läsningen, användarens delaktighet och bibliotekets möjligheter som arena för detta (ibid.).

Grøn och Balling (2012) bygger i en artikel vidare på det sista paradigm som av Grøn förstås som det nu pågående. Författarna ser litteraturförmedlingens nuvarande karaktär som uppbyggd av socialisering, den personliga förmedlingen hör samman med dialogen och deltagande. Socialisering av förmedling leder enligt författarna till att det i större grad betraktas som ett verktyg för att utväxla personliga läsoplevelser mellan läsare. De hävdar att det gör att linjer mellan förmedlare och mottagare blir obestämbara, dessa tendenser leder till förskjutning från den litterära texten till det personliga och

individens känslor (ibid.). Grøn och Balling anser att läsningen nu tenderar att förankras i subjektiva upplevelser, kvalitet knyts till känslöväckande och diskussioner kring kvalitetsbegreppet blir mindre intressanta. De frågar sig hur bibliotekariens roll skiftar i samband med detta framväxande, om aspekter från den professionella rollen suddas ut i mötet med det personliga.

Emma-Lotta Säätelä (2013) tillämpar Grøns paradigm i sin uppsats om litteraturförmedling men anser att en tidsindelning inte är relevant i samband med sin studie, dessa faser kan pågå parallellt på olika bibliotek. Detta är ett synsätt som jag delar i samband med mitt tillämnande av Grøns modell. Likaså Frid (2016) kommenterar Grøns faser, hur dessa kan samexistera och skifta på ett bibliotek. Nilsson (2012) anför ur ett svenskt perspektiv att Grøns faser finns närvarande i varierande grad men att det skiftar med kommunstorlek, politik samt bibliotekets inriktning. I Stockholm, Göteborg och Malmö har man rört sig mot upplevelseparadigmet, medan man på mindre bibliotek tenderar att kombinera perspektiv (ibid.). Det som främst intresserar mig med Grøns faser i relation till den här uppsatsen är hur författaren i anslutning till bibliotekarierollen exemplifierar olika synsätt inom litteraturförmedling. För uppsatsen kan det också anses intressant att ta i beaktande den performativa fasen samt Grøn och Ballings (2012) diskussion om skiftet mot det personliga i relation till biblioterapi. Jag kommer att använda Grøns faser i samband med tolkning av det empiriska materialet för att rama in bibliotekariernas syn på sin roll och litteraturförmedling i relation till biblioterapi.

3.2 Elizabeth Brewster och koncept inom biblioterapeutisk verksamhet

Elizabeth Brewster är en engelsk forskare som ägnat en stor del av sin forskning inom biblioteks och informationsvetenskap till biblioterapi. En av orsakerna till att Brewsters forskning kan anses relevant för den här uppsatsen är att den enligt min bedömning ger en mer uppdaterad bild av fenomenet, såväl utifrån ett verksamhetsperspektiv som ett användarperspektiv. En stor del av den forskning inom biblioterapi som fortfarande förs fram som aktuell genomfördes under 1970-80 talet. Brewsters forskning kan också betraktas som lämplig eftersom den till stora delar berör just biblioterapi inom folkbibliotekets kontext, vilket är det område denna uppsats rör sig inom.

Brewster (2009) identifierar biblioterapeutisk verksamhet som att tillhandahålla information knutet till hälsa, att på något sätt ge stöd genom litteratur. Brewster har i sin artikel, som bygger på information från en studie utförd ur ett verksamhetsperspektiv, identifierat tre undersektioner inom huvudbegreppet biblioterapi;

Självhjälpsbiblioterapi, det innebär icke-fiktion eller självhjälpsböcker på recept, böcker som ordinerar av sjukvården som del av behandling och som exempelvis kan beröra psykisk sjukdom som depression (ibid.). *Kreativ biblioterapi*, det innebär användandet av skönlitteratur och poesi, biografier eller kreativt skrivande för att förbättra mental hälsa och välmående (ibid.). *Informell biblioterapi*, innebär enligt Brewster användandet av den kreativa biblioterapins tekniker men på ett mer ostrukturerat vis, exempelvis genom bokcirkel på biblioteket, rekommendationer från bibliotekspersonal, eller skyltningen i biblioteket. Detta tillvägagångssätt kan stärkas genom nära relationer mellan bibliotekarier och lokalsamhället (ibid.).

Informell biblioterapi är ett begrepp som växt fram ur Brewsters forskning. Läsecirklar identifieras av Brewster som en typ av kreativ biblioterapi hemmahörande under *informell biblioterapi*. Människor får möjligheten att sätta ord på sina känslor på ett personligt plan, den subjektiva läsoplevelsen ges uttryck under sociala former (ibid.). Författaren argumenterar för att arbete med läsfrämjande, att på olika sätt engagera biblioteksanvändare och inbjuda till nöje genom litteratur har en positiv effekt på välbefinnandet. Brewster vill samla detta arbete under begreppet *informell biblioterapi*. Författaren påpekar att många folkbibliotek har verksamhet som främjar användares mentala hälsa, men benämner det inte som biblioterapi. Brewster understryker det faktum att bibliotekarier inte har någon medicinsk kompetens, men argumenterar för synsättet att mental hälsa inte behöver ha skarpa konturer. Det handlar inte om gränsdragning mellan sjuka och friska enligt Brewster, biblioteket har möjligheter att positivt påverka alla användare. ”*While librarians are not medical professionals, we need to remember that mental health is a continuum – there is not just ‘poor mental health’ and ‘everyone else’. It is possible to make a contribution to the mental wellbeing of all library users*” (ibid. s. 13). Med denna utgångspunkt drar Brewster slutsatsen att det finns potential för folkbiblioteken att i läsfrämjande och litteraturförmedlande införliva biblioterapi.

Med Brewsters *informell biblioterapi* drar jag paralleller till Ihanus (2004) tankar. Enligt Ihanus finns två olika grenar inom området, den kliniska, som hänger samman med psykoterapeutiska traditioner, samt en utvecklande gren. Ihanus beskriver denna som idealiskt för lärande, självutbildade, ökad tolerans och empati samt för att främja självförverkligande. Denna skillnad uppmärksammas också hos Hynes et al. (2011) som åtskiljer klinisk biblioterapi från utvecklingsbiblioterapi (se s. 14–15).

3.3 Biblioterapins mångfacetterade användning

Brewster (2011) har i en avhandling undersökt biblioterapi på folkbibliotek utifrån användarna. För att belysa hur biblioterapi kan användas och betraktas på olika sätt är det för den här uppsatsen intressant att ta i beaktande de koncept som växte fram.

Brewster utforskade perspektiv hos läsare som upplevde mental ohälsa och deras användande av biblioterapi, fyra koncept identifierades; *Emotive bibliotherapy* handlar om en individuell, känslomässig identifiering eller kontakt med ett fiktivt verk, individens känslor bekräftas och känslor av isolering minskar (ibid.). Detta kan enligt författaren leda till ökad insikt och information om individens egen situation. *Escapist bibliotherapy* rör sig enligt Brewster om en strategi för att undfly negativa upplevelser och symptom som mental ohälsa medför. Det kan ge avslappning och/eller distraktion och ske på ett aktivt eller ett omedvetet passivt plan, val av genre varierar (ibid.). *Social bibliotherapy* är diskussioner kring texter i gruppmiljö, beskriver Brewster. Det kan ske i form av bokcirklar eller genom samarbeten med andra institutioner eller utarbetade biblioterapeutiska program (ibid.). Relationerna mellan texten, deltagaren och diskussionsledaren är i centrum inom social bibliotherapy. Mental hälsa behöver inte vara huvudfokus men personliga livserfarenheter berörs oftast beskriver Brewster. Slutligen *informational bibliotherapy* som enligt Brewsters berör ett sökande efter förståelse kring mental ohälsa, att

genom läsning av exempelvis självhjälpslitteratur informera sig själv om sin situation.

3.4 Tillämpning av Grøn och Brewster

Vid tolkning och analyser av det empiriska materialet kommer således Grøns modell över olika paradig inom litteraturförmedling i kombination med Brewsters olika koncept av biblioterapeutisk verksamhet och teorier kring användandet av biblioterapi att tillämpas. Grøns modell kan betraktas som basen för min analys, vilket kompletteras av Brewsters tre identifierade typer av biblioterapeutisk verksamhet samt koncepten kring användarnas perspektiv på biblioterapi. Detta på grund av att jag antar synsättet att litteraturförmedling och biblioterapi är sammanlänkade. Biblioterapi är ett relativt okänt fenomen i Sverige och kan betraktas som en egen gren utanför biblioteket. Då mitt syfte är att utforska biblioterapi på folkbibliotek inom en svensk kontext väljer jag att i min analys betrakta det som en typ av litteraturförmedling. Då jag också vill utforska bibliotekariernas förhållningssätt till traditionella former av litteraturförmedling i relation till biblioterapi är det lämpligt att hålla dem inom samma sfär.

Som framgår i tidigare forskning om litteraturförmedling på folkbibliotek har relationen mellan text, läsare, biblioteket och bibliotekarierna traditionellt handlat om bildning och demokrati. Förmedling av kvalitativ litteratur för att stärka den goda medborgaren och människan. Bibliotekarierna har haft rollen, som det uttrycks genom Hedemarks (2009) bokliga diskurs, förmedlare av ”kvalitativ litteratur” eller som en neutral och serviceinriktad informationsförmedlare (se s. 7–8). På samma gång hävdar Nilsson (2012) att en av bibliotekariernas traditionella kompetenser är förmågan att hitta rätt bok till rätt läsare (se s. 3). Hynes et al. (2011) drar paralleller till detta med begreppet läsbiblioterapi (se s. 14–15). Biblioterapi handlar delvis om att fokusera på inre känsloliv och känslor som uppstår i läsprocesser. Att med ”rätt” litteratur främja läkning. Det har inga omedelbara kopplingar till traditionella former av litteraturförmedling på bibliotek. I utforskandet av bibliotekariernas förhållningssätt till traditionella former av litteraturförmedling gentemot biblioterapi kan det betraktas som att representera en ny form av litteraturförmedling, det är därför intressant att betrakta biblioterapi inom perspektiv som Grøns paradig uppmålar. Exempelvis i samband med den performativa och den individuella läsoplevelsen, liksom som del av förändringar mot den mer personligt präglade litteraturförmedling som diskuteras av Grøn och Balling (2012).

Vid tolkning av informanternas svar kommer jag betrakta deras förhållningssätt till litteraturförmedling och bibliotekariernas roll med bakgrund i Grøns paradig och annan relevant forskning. Genom Brewsters forskning kommer jag att betrakta deras tankar om biblioterapi samt i kombination med Grøns paradig tolka hur biblioterapi kan betraktas som litteraturförmedling och dess relation till folkbiblioteket.

4. Metod

4.1 Kvalitativ intervjustudie

Kvalitativ forskning, enligt Alan Bryman (2016), professor inom samhällsvetenskap, handlar om strävan att se fenomen eller omvärlden genom informanternas perspektiv. Den här uppsatsens huvudsakliga syfte är att undersöka ett antal bibliotekariers förhållningssätt till biblioterapi i relation till yrkesrollen och litteraturförmedling. Uppsatsen har inte för avsikt att resultatet ska betraktas som representativt för en population, därför är en kvalitativ metod för insamling av empiriskt material att föredra. Detta för att uppfylla syftet och nå fram till bibliotekariernas egna upplevelser. Som de flesta kvalitativa studier utgår den här uppsatsen från en induktiv forskningsansats. Kritik har enligt Bryman riktats mot att kvalitativ forskning i stor utsträckning bygger på forskarens osystematiska tolkning av vad som anses viktigt i resultatet samt att det är svårt att återskapa forskningsprocessen. Men den största problematiken brukar uppstå när generaliserbarhet diskuteras i samband med kvalitativ forskning. Det är viktigt att vara medveten om denna begränsning, men Bryman hävdar att huvudsyftet med kvalitativa studier inte är att informanter betraktas som representativa utan snarare att resultatet generaliseras till teori.

Uppsatsens syfte och forskningsfrågor söker svar på ett antal bibliotekariers individuella upplevelser och förhållningssätt. Den kvalitativa forskningsmetod som utgör grunden för undersökningen är semistrukturerade intervjuer. Psykologiforskaren Steinar Kvale (1997) beskriver den kvalitativa forskningsintervjuens syfte som att den vill förstå den upplevda verkligheten utifrån informantens synvinkel, detta stämmer väl överens med uppsatsens syfte. Bryman (2016) hävdar den semistrukturerade intervjuens värde om man som intervjuare vill nå insikter inom ett specifikt område utan begränsningar. Lili Luo & Barbara Wildemuth (2017), forskare inom biblioteks och informationsvetenskap, beskriver en semistrukturerad intervju som anpassningsbar. Formen tillåter att man upplever världen på olika sätt (ibid.). Som alla vetenskapliga studier har den här uppsatsen begränsningar, den valda metoden positiva och negativa följder. Den här studiens resultat kan sägas vara begränsat, det handlar om upplevelser hos 7 bibliotekariers på 4 olika folkbibliotek. Studien gör inte på något sätt anspråk på att resultatet är generaliserbart eller representativt för hur bibliotekariers på folkbibliotek upplever biblioterapi, yrkesrollen eller litteraturförmedling.

4.2 Urval av informanter

För den här uppsatsen tillämpades ett ändamålsenligt urval. Det är fallet i samband med de flesta kvalitativa studier enligt Wildemuth & Leo Cao (2017). Det handlar då enligt författarna om att identifiera informanter som kan bidra med relevant och intressant data i relation till det fenomen som ska utforskas, att inför studien kontakta informanter baserat på vissa kriterier. I relation till den här uppsatsens syfte och forskningsfrågor var det därför aktuellt att kontakta informanter som har rollen som yrkesverksamma bibliotekariers på folkbibliotek. För att få bredd i urvalet och för att uppsatsen skulle närma sig fenomenet biblioterapi från olika riktningar, var det också viktigt att bland informanterna inkludera både bibliotekariers som arbetar med biblioterapi och

bibliotekarier som inte gör det. För att hitta informanter som arbetar med biblioterapi kontaktades bibliotek utanför det geografiska närområdet, grundat på information som framgick om biblioterapi på deras hemsidor.

Studien intresserar sig inte för att undersöka biblioterapi i samband med specifika projekt eller verksamheter, utan vill ta del av bibliotekariernas allmänna förhållningssätt. Totalt intervjuades 7 bibliotekarier, varav två av dem arbetar med biblioterapi. Ambitionen var att intervju 5 bibliotekarier som arbetar med biblioterapi och motsvarande som inte gör det. Tidsbrist medförde att antalet informanter blev något färre. Jag var beredd på att det kunde innebära problematik att hitta informanter som arbetar med biblioterapi på folkbibliotek då det fortfarande är ovanligt, men underskattade svårigheten. De informanter i studien som arbetar med biblioterapi gav värdefulla perspektiv på fenomenet, men det hade varit intressant att intervju fler bibliotekarier som arbetar med biblioterapi. Det hade också inneburit att jämförelser tydligare kunde göras.

4.3 Intervjuernas genomförande

Inledningsvis utvecklades en intervjuguide med uppsatsens syfte och forskningsfrågor som stöd. Med ovan nämnda kriterier för urval i åtanke, kontaktades i närområdet bibliotek och potentiella informanter. Bibliotek utanför närområdet kontaktades också, där förfrågan om deltagande i intervju uttryckligen riktade sig till bibliotekarier som arbetar med biblioterapi. Förfrågan om intervjudeltagande framfördes via mail, där studiens syfte och bakgrund förklarades. I mailet framgick också intervjuens struktur, vad intervjufrågorna skulle handla om samt information om etiska aspekter.

Samtliga intervjuer tog plats avskilt och individuellt i samband med ett fysiskt möte, med ett undantag, detta på grund av det geografiska avståndet och tidsbrist. Intervjuerna pågick omkring 20–30 minuter och genomfördes 2018 mellan slutet av mars till mitten på april beroende på när informanterna var tillgängliga. Fem av intervjuerna genomfördes på biblioteken där bibliotekarien arbetade och en intervju genomfördes i hemmet hos en informant.

Den enda intervju som inte tog plats fysiskt utfördes, på informantens begäran, genom mailkontakt och kan därför inte betraktas som helt överensstämmande med en semistrukturerad intervju. Informanten tilldelades då samtliga intervjufrågor i ett dokument och uppmanades att ställa frågor om funderingar dök upp i anslutning till frågorna under besvarandets gång. Medvetenheten finns att en del av den fysiska intervjuens fördelar går förlorad med mailintervjun, som att registrera tonfall och kroppsspråk. Även om denna intervju genomfördes på ett annat sätt ansågs det att det perspektiv informanten kunde bidra med var så värdefullt för studien att det övervägde eventuella förluster. Mailintervjun bryter mot de 6 övriga semistrukturerade intervjuerna, men en bedömning har gjorts att detta inte påverkar studiens resultat i sin helhet. Bryman (2016) nämner positiva aspekter som Carolyn Curasi (2001), en samhällsvetenskaplig forskare, funnit ändå tillkommer vid mailintervjuer, exempelvis att svaren tenderar att vara mer detaljerade och övertänkta samt att det blir en typ av färdig transkribering utan intervjuarens inblandning. Fyra av intervjuerna spelades in med informanternas samtycke, detta med hjälp av en mobiltelefon. Två av informanterna ville inte att intervjun skulle spelas

in, på deras begäran fördes istället anteckningar. Kritik kan också riktas mot detta utförande, då man för anteckningar under ett samtal är det omöjligt att vara lika uppmärksam på informantens uttryck och detaljer kan gå förlorade. Trots det skedde intervjuerna ändå genom ett fysiskt möte och noggranna anteckningar fördes över svar och intryck under intervjuens gång.

4.4 Bearbetning av material samt analys och tolkning

En tematisk analys tillämpades i samband med tolkandet, bearbetandet och framställandet av det empiriska materialets resultat. Yan Zhang & Barbara Wildemuth (2017) beskriver hur ett mål med att kvalitativt analysera material är att identifiera viktiga teman och framträdande element, därefter beskriva hur temana hänger samman med upplevda verkligheter inom specifika situationer. Bryman (2016) hävdar att det vanligaste sättet att analysera kvalitativ data är den tematiska analysen och påpekar att det inte finns någon standardiserad procedur att följa. I samband med uppsatsens tematiska analys har Brymans förståelse av ”tema” tillämpats. Bryman förstår ett tema som en kategori som identifieras ur materialet och relaterar till studiens syfte, det bygger på koder som identifieras i transkribering eller anteckningar som ger forskaren grund för teoretisk förståelse och kan kopplas till tidigare forskning.

Det inspelade materialet transkriberades efter intervjuernas genomförande. I transkriberingen och citering söker uppsatsen återge de ord som uttalades av informanten. För att underlätta läsningen har emellertid upprepningar tagits bort och talspråk blivit skriftspråk. Genom utskriften får ett intervjusamtal en strukturerad form som möjliggör analys och det låter läsaren ta till sig innebörden i informanternas upplevelser, beskriver Kvale (1997). Man bör emellertid påminna sig om att, liksom Kvale påpekar, utskrifter av samtal i sig bygger på tolkning, det är oundvikligt när en form blir till en annan. Man kan betrakta det som att tolkningsprocessen redan påbörjats. Bryman (2016) diskuterar hur den tematiska analysen kritiserats, då det inte framgår hur teman identifierats. Den här uppsatsens tematiska analys bygger på noggranna, upprepade genomgångar av materialet. Detta för att urskilja koder som betraktades som framträdande inom informanternas upplevelser och intressanta i anknytning till uppsatsens syfte, forskningsfrågor samt tidigare forskning. Koderna knöts sedan till större övergripande teman, varje kod och tema markerades med en specifik färg för att kunna urskilja, strukturera samt dra paralleller dem emellan. Vid bearbetandet av resultatet identifierades olika koder att tillhöra olika färger, dessa koder placerades sedan som hemmahörande under fyra mycket övergripande huvudteman som gavs motsvarande färg som koderna.

Dessa teman är relevanta för och relaterar till uppsatsens syfte och forskningsfrågor och består av följande; rollen som bibliotekarie, förhållningssätt till litteraturförmedling och läsfrämjande, förhållningssätt till biblioterapi samt biblioterapins plats på folkbibliotek. Temana med tillhörande koder tolkades i samband med besvarandet av forskningsfrågor i analysavsnittet med bakgrund i Grøns faser av litteraturförmedling samt Brewsters forskning om biblioterapi och annan relevant forskning.

4.5 Forskningsetiska överväganden

I samband med studien har olika aspekter som Kvale (1997) diskuterar i samband med intervjuetik åtföljts. Kvale nämner här informerat samtycke, att informanter bör initieras om intervjuens syfte och intervjuens genomförande, författaren nämner att ett skriftligt avtal kan vara aktuellt. Uppsatsens informanter kontaktades via mail och fick där information om studiens syfte, användning och intervjuförloppet (se exempel i bilaga 2). De informanter som ville delta i en intervju bekräftade detta skriftligen genom att skicka ett svar tillbaka om att de ville medverka.

Kvale nämner också konfidentialitet, som kan förklaras som att enbart forskaren har tillgång till den information som kan kopplas till informanternas identitet. Informanterna informerades i mailförfrågan om att inga namn används i framställandet av resultatet, detta för att värna om integriteten, samt att den information som framkommer i intervjuerna kommer att behandlas konfidentiellt. I redovisning av resultatet har informanterna givits alternativa benämningar (bibliotekarie 1, etc.), Kvale talar om att man kan "kamouflera" informanter. Kvale tar också upp konsekvenser och att inga negativa sådana bör uppkomma efter intervjun. Informanterna gavs i förberedande syfte information om uppsatsen ämnesområde och informationens användning, liksom intervjuens genomförande och vad frågorna skulle handla om.

5. Resultatet av intervjuerna

I detta avsnitt kommer empiriskt material från intervjuer med 7 bibliotekarier att redovisas. För att värna om informanternas integritet används benämningarna bibliotekarie 1, 2 etc. Presentationen kommer att struktureras utifrån fyra större huvudteman som anknyter till uppsatsen forskningsfrågor och syfte samt intervjuguiden. De fyra temana består av följande;

Rollen som bibliotekarie, där informanternas upplevelser av bibliotekarierollen presenteras.

Bibliotekarierna om litteraturförmedling och läsfrämjande arbete, där informanternas förhållningssätt till arbete med litteraturförmedling och läsfrämjande redovisas. Begreppen litteraturförmedling och läsfrämjande är nära besläktade men inte att betrakta som synonymer, emellertid så kopplade flera informanter samman dessa begreppen vid intervjuerna. Förståelsen av dessa termer kommer inom den här uppsatsens kontext därför betraktas som nära sammanhängande.

Bibliotekariernas syn på arbete med biblioterapi, där informanternas förhållningssätt till fenomenet biblioterapi presenteras, samt deras åsikter om arbete med biblioterapi i relation till bibliotekarierollen och till mer traditionella former av litteraturförmedling.

Slutligen temat *Biblioterapi på folkbibliotek*, där informanternas generella syn på biblioterapiens plats på svenska folkbibliotek presenteras.

5.1 Rollen som bibliotekarie

Det finns representerat bland informanterna lite olika uppfattningar om vilka egenskaper eller kompetenser som av dem betraktades som att utgöra ”kärnan” inom bibliotekarierollen. Flera av informanterna ansåg att det är svårt att urskilja det specifika och menade att det är så otroligt mycket som ingår i rollen. På samma gång kan man dra paralleller mellan informanternas svar och se att vissa aspekter verkar vara mer framträdande än andra. En översiktlig uppdelning kan göras gällande vad som kan betraktas som mer praktiska yrkeskompetenser, respektive personliga egenskaper, men denna uppdelning kan på olika sätt problematiseras då dessa aspekter givetvis kan höra samman.

Tre av informanterna nämner att effektivt kunna söka och hitta information som en viktig kompetens. Det som var mest utmärkande hos informanternas svar i samband med viktiga yrkeskompetenser var emellertid hur social kompetens är något som, enligt dem kan betraktas som att vara bland det mest centrala inom bibliotekarierollen. Bibliotekarie 6 ser bibliotekarieprofession som ett serviceyrke och understryker: ”det är viktigt att vara lyhörd och att ge ett bra bemötande”. Ord som service-inriktad och ”service-minded” är något som framkommer inom nästan samtliga intervjuer. Bibliotekarie 7 konstaterar: ”Jag tror man måste tycka om att träffa människor”. Bibliotekarie 1 känner att social kompetens är något som blivit allt starkare förknippat med yrket på senare tid, denna syn delas av bibliotekarie 5, som efter några års uppehåll från yrket konstaterar att ”Det är tydligare att man ska vara utåtriktad, både när man jobbar med program och pedagogiskt. Det har blivit tydligare tycker jag”.

Flera av informanterna värderar också digitala kunskaper och bekantskap med ny teknik högt. Bibliotekarie 6 vill betrakta bibliotekarieyrket som progressivt och tycker att många är öppna för att utvecklas inom det området. Bibliotekarie 2 anser att det är viktigt att ha digital kompetens för att hänga med eftersom en del i rollen är att överbrygga digitala klyftor och bibliotekarie 3 tycker att det krävs ”intresse och bekantskap med teknik och digitala verktyg”.

En aspekt som framkom i intervjuerna och som balanserar lite på gränsen mellan professionella kompetenser och personliga egenskaper är litteraturkännedom. Bibliotekarie 2 beskriver: ”På något sätt så tycker jag att... på något sätt måste man ha en viss litteraturkännedom, för att det förväntar sig besökaren” och fortsätter med ”Jag tror att, man måste nog ha ett personligt intresse för böcker. I alla fall om man ska jobba på folkbibliotek”. Bibliotekarie 3 kommer in på ett liknande spår och nämner att det är viktigt att ha ett eget intresse för litteratur eftersom man inte hinner sätta sig in i det på jobbet. Bibliotekarie 7 värderar litteraturkännedom högt och anser att det är viktigt med ett stort intresse för litteratur. På frågan om hen anser att man måste bättra på sin litteraturkännedom utanför yrkesrollen, svarade en informant: ”Ja... ja. Det tror jag att man måste. Men sen så ser vi naturligtvis, om vi har anställningsintervjuer, är det naturligtvis ett stort plus om någon läst litteraturvetenskap och känner till exempelvis klassiker”.

Gällande personliga egenskaper är även stresstålighet, flexibilitet och förmågan att ”multitaska” punkter som framkommer hos några av informanterna. Bibliotekarie 4 beskriver sin upplevelse av egenskaper som hen anser viktiga: ”En förmåga att hålla många bollar i luften. Eftersom man... om vi tar ett exempel, eftersom att man samtidigt kanske ska katalogisera böcker, sätta dem på plats och ta emot ett telefonsamtal samtidigt som det kommer några barn och undrar var Emma-böckerna står”. Bibliotekarie 1 nämner också tålamod som en viktig egenskap i bibliotekarierollen.

Hos några av informanternas intervjuer framkommer det spår av det som kan betraktas som den traditionella bilden av att en bibliotekarie ska kunna ”allt” och ha svar på det mesta, bilden av bibliotekarien som ”allvetare”. Bibliotekarie 6 beskriver hur synen på bibliotekarien tenderar att vara att ”man ska ha kunskap om allt möjligt, inte bara böcker. Det är en vanlig syn... att man vet mycket om allt”. Informanten påpekar också att allmänheten tenderar att ha högt förtroende för bibliotekarier och biblioteket, att det gör att många känner att de kan komma till biblioteket med sina problem. Bibliotekarie 4 nämner allmänbildning som viktigt då man möter låntagare och bibliotekarie 1 konstaterar att: ”alla andra yrkesbakgrunder och kunskaper kan komma i spel”. Informanten drar paralleller till sin bakgrund som samtalsterapeut, hen tycker att det har stärkt förmågan att se bortom orden och känna av människor.

5.2 Bibliotekarierna om litteraturförmedling och läsfrämjande arbete

Hos samtliga informanter finns olika förhållningssätt till förmedling av litteratur och läsfrämjande arbete representerat, men liksom gällande upplevelser av yrkesrollen finns gemensamma element.

Bibliotekarie 6 anser att bibliotekarien har en stor roll inom litteraturförmedling till användare, informanten nämner att i samband med uppsökande verksamhet är det hen som väljer ut litteraturen. Informanten fortsätter med att beskriva hur användare kanske inte vet vad de ska läsa, men hen känner till vad de brukar tycka om. Bibliotekarie 6 berättar:

Det gäller att vara lyhörd, känna av vad de skulle vilja läsa. Det brukar vara olika genrer, men vissa vill kanske till exempel bara läsa deckare, då kanske man skickar med tips med sina egna erfarenheter. Man kan ha stor påverkan på det, både i informationsdisken och skyltning, man vill känna att man kan stå bakom det man förmedlar.

Bibliotekarie 6 konstaterar också att det trots allt blir ytligt när man rekommenderar en bok, att man inte får feedback eller bekräftelse, informanten ser det lite som en envägskommunikation.

Flera av informanterna tycker också att lyhördhet är viktigt vid litteraturförmedling, bibliotekarie 7 beskriver: ”Man får gå på låntagaren... försöka luska ut vad de tycker om att läsa. Finns det inte att få tag på så får man pröva sig fram mot vad de gillar”. Informanten upplever emellertid att låntagare i samband med bokcirkel ofta vill att personalen ska bestämma boken, det hjälper läsare att hitta nya böcker. Bibliotekarie 5 är inne på samma spår och tycker: ”Min roll när det gäller litteratur är ju som en boktipsare. Att kunna möta... att ge folk vad dom vill ha egentligen”. Bibliotekarie 3 upplever att det oftast handlar om användare som vill ha mer generella boktips, informanten utgår då från vad den personen tyckt om tidigare, försöker undersöka vad hen läst och sedan erbjuda något liknande. Bibliotekarie 3 beskriver:

Men det kan vara ganska svårt, oftast brukar man gå utifrån genrer kan man väl säga. Om någon tycker om deckare så blir det mer av något sådant. Det är ett ganska styligt sätt att rekommendera... men det är lite grann så man får göra oftast. Det är svårare att komma åt själva hjärtat av vad de tyckte om i just den boken.

Informanten nämner också att man förmedlar litteratur mer indirekt genom skyltning eller på webben.

Bibliotekarie 1 ser sin roll i litteraturförmedling som lika mycket länkat till inspiration som till folkbildande. Informanten beskriver: ” Ibland är det ren nyttoläsning som är intressant, att betona allvaret i att läsa, hur det kan förändra oss alla och samhället. Andra gånger kan det vara mer lustbetonat och lätt. Det ena utesluter inte det andra”.

Bibliotekarie 2 tror att de flesta användarna redan vet vad de vill ha när de kommer till biblioteket. Informanten reflekterar vidare kring det resonemanget:

Om man inte har en viss litteraturkännedom eller håller sig a jour med vad som finns är det svårt att ge ett alternativ. Om vi har en person som bara läser långserier, så tar långserierna slut... då vill man ju ändå att den här personen fortfarande ska komma hit och låna böcker. Då måste man kunna hitta alternativ. På något sätt ser jag att... vi ska ju vara en resurs i att kunna leda folk till rätt bok.

Bibliotekarie 4 vill gärna ge användarna det de frågar efter men också bidra med möjligheten att bredda och öppna för nya läsupplevelser, få dem att upptäcka något nytt och ”ge dem det de inte visste att de sökte efter”. Informanten beskriver: ”Jag visar var det de söker efter finns, men säger kanske också att: här finns likande böcker, om du sen skulle vilja gå vidare till något annat så finns dom här”.

En fråga som väcktes av informanterna under några av intervjuerna var litteraturförmedling och bibliotekariens personliga smak.

Bibliotekarie 2 tycker att det är viktigt att man försöker gå utanför sin personliga litteratursmak och kännedom. Informanten påpekar att hen privat inte är särskilt intresserad av att läsa deckare, men drar slutsatsen att man snappar upp och kommer ihåg vad som lånas ut inom genren. Bibliotekarie 2 berättar:

Är det någon som har läst Kepler så kan man ju fråga dem: du har läst Kepler, men har du provat Måns Kallentoft? Sådär så att man (fast jag har inte läst dom själv) men att man på något sätt håller sig uppdaterad med vilka som är populära kan man väl säga. Sen behöver man väl inte hålla så där jättekoll på vilka böcker som kommer ut varje dag eller så... men att man ändå har ett hum utanför de områden man själv läser.

Bibliotekarie 7 kom också in på frågan om personlig smak i relation till litteraturförmedling, informanten upplever att det kan vara svårt med bokrekommendationer, att det kan finnas risker att man snävar in på ”sitt” område. Bibliotekarie 3 vill gärna behålla fokus på användaren när det gäller litteraturförmedling och upplever:

När jag boktipsar så brukar jag försöka att inte blanda in individuella upplevelser eller min åsikt... jag tror inte att någon kommer att dela min upplevelse på samma sätt. Även om jag på samma gång tror att alla får ut något av att läsa Alice Munro till exempel, även om jag inte tror att alla kommer att få samma upplevelse som jag.

En annan punkt som framträdde genom några av intervjuerna under temat litteraturförmedling var aspekter kring kvalitetsbegreppet.

En informant har märkt ett skifte i synen på litteraturen, både hos bibliotekarier och låntagare. Bibliotekarie 5 berättar om sin upplevelse av förändringarna och delger att när hen inledde sin karriär som bibliotekarie fanns ett tydligare tänk kring kvalitet och vad som ansågs vara ”bra”, kvalitativ litteratur. Informanten upplever att man kanske inte skulle ha gjort inköp av vad hen betraktar som motsvarande litteratur under den perioden. Bibliotekarie 5 upplever: ”Det är något som har hänt. Då tänker jag på det här med att hitta balansen, att man inte sväljs av vad folk vill ha... jag har inget emot det, men känner att här har det förändrats”. Bibliotekarie 4 är också medveten om föreställningar kring kvalitetsbegreppet och tycker att det finns närvarande, om förmedling av det som betraktas som kvalitativa böcker bör vara centralt. Informanten ställer sig så här till frågan:

Jag förespråkar inte den linjen, utan jag tycker att all läsning är bra läsning och kan leda vidare. Där kan man också just, om man tänker: ja du läser bara serietidningar, jättebra, här finns det ännu mer seriealbum... man kan liksom gå vidare lite där. Så ser jag på det.

Gällande arbetet med läsfrämjande så anser majoriteten av informanterna att folkbiblioteken har verktyg och resurser för att främja läsning, trots att det är många olika grupper av användare att nå fram till. Bibliotekariernas svar

vittnar om att de upplever att det är något som man lägger kraft på och är öppen för att utforma på olika sätt.

Bibliotekarie 7 tycker att det fungerar, men att förutsättningarna är att det finns personal, pengar och intresse. Informanten förklarar hur bokcirklar riktat mot olika typer av användare har förekommit och att man hela tiden försöker gå olika vägar. Bibliotekarie 7 drar slutsatsen: ” Ibland fungerar det, ibland inte. Vi är inte rädda för att testa på olika saker”. Bibliotekarie 2 anser också att förutsättningarna finns:

Vi har kunskap och vi har verktygen, sen så får vi väldigt mycket gemensamma utbildningsdagar, eftersom vi regionalt samarbetar mycket. Vi har fått utbildningar som handlar om läsfrämjande arbete och där har man fått lära sig massor. Men det finns fler steg att ta, man blir aldrig fullärd... det får man inte glömma bort.

Bibliotekarie 3 anser på samma sätt att det är viktigt att hålla olika vägar öppna för att främja läsning och att man kan lyfta läsning på många olika vis, eftersom biblioteket är till för alla. Informanten upplever att man kan utföra det genom mer traditionella medel som en skyltning men också på nya sätt, att: ” Inte inskränka sig till en sorts läsning, att det kan vara på många olika vis, genom olika medier, på olika sätt. Även om man inte kan läsa en bok och hellre vill se bild, det är också läsande i ett vitt begrepp”. Bibliotekarie 3 upplever ändå att läsfrämjande och läslust är något införlivat i de flesta folkbiblioteks verksamhet.

Bland informanterna är svaren något varierande angående vilken målgrupp eller vilka målgrupper som är i centrum för det läsfrämjande arbetet.

Bibliotekarie 4 upplever att mycket tid läggs på arbete med läsfrämjande till alla målgrupper vid sin arbetsplats. Informanten berättar om aktiviteter riktade till barn med syfte att främja läsning, för vuxna finns programverksamhet och bokcirklar som informanten berättar haft stort gensvar. Bibliotekarie 4 nämner också traditionella metoder som skyltning och författarbesök som läsfrämjande. Bibliotekarie 2 upplever att man arbetar väldigt mycket med läsfrämjande, men framförallt mot barn. Bibliotekarie 5 berättar om läsfrämjande i samarbete med skolan och skolklasser, där man på ett lekfullt sätt försöker att få till samarbete mellan biblioteket och skolan. Angående vuxna berättar informanten: ” Då har det varit det här med författarbesök. Och bokcirklar. Sedan att man skyltar och så. Ganska traditionellt”. Bibliotekarie 6 berättar att det läsfrämjande arbetet för barn är riktat mot skolklasser, för vuxna nämner informanten bokcirklar. Informanten berättar om bokcirkarna: ”De vill läsa olika böcker, som de själva inte valt. Och gärna diskutera egna erfarenheter kopplat till det”. En informant tycker att balansen mellan läsfrämjande arbete mot barn respektive vuxna användare skiftat. Informanten är enig med att stort fokus på barns läsande är enbart positivt, men upplever att läsfrämjande för vuxna hamnat i bakgrunden. Bibliotekarie 1 anser att man bör diskutera läsfrämjande för vuxna på samma medvetna och systematiska sätt.

5.3 Bibliotekarierna om arbete med biblioterapi

Bland de intervjuade bibliotekarierna finns olika förhållningssätt till fenomenet biblioterapi och skiftande grader av bekantskap med vad begreppet innebär. Det kan förstås också ses mot bakgrunden i uppsatsens urval av informanter, där både bibliotekarierna som arbetar med biblioterapi och bibliotekarierna som

aldrig arbetat med det ingår. Samtliga informanter hade emellertid, innan intervjuerna genomfördes, kommit i kontakt med begreppet på något sätt.

Bibliotekarie 6 och bibliotekarie 3 stötte på begreppet under sin utbildning. Bibliotekarie 6 berättar att hen då läste in sig om det i samband med studierna, men berättar att det hamnat i bakgrunden efter studierna och att hen inte tänkt så mycket på biblioterapi efteråt. Två av informanterna stötte på begreppet första gången genom tv-programmet "Babel" som haft inslag om biblioterapi. Bibliotekarie 4, som arbetar med biblioterapi, stötte på det genom sammanhang relaterat till jobbet, på samma sätt var det för bibliotekarie 2. Bibliotekarie 1, som liksom bibliotekarie 4 arbetar med biblioterapi, är inte säker när hen först stötte på begreppet men har varit bekant med det en längre tid, informanten upplever att det nu blivit mer synligt i media.

5.3.1 Förståelser av biblioterapi

Inom bibliotekariernas förhållningssätt till och förståelse av biblioterapi kan det urskiljas några huvudelement. Bland några informanter finns synen på biblioterapi som något de delvis upplever förekommer i bibliotekens verksamhet men under andra benämningar. Bibliotekarie 6 förstår fenomenet som böcker/terapi kombinerat, att man går in på djupet och diskuterar upplevelser. Informanten berättar hur hen upplever att det tenderar att bli mycket diskussioner kring personliga erfarenheter och känslor under bokcirklar: " Vi ska egentligen inte diskutera så mycket egna erfarenheter, utan böckerna ska vara i centrum, men det blir ändå så".

Bibliotekarie 2 ser att den dagliga verksamheten på biblioteket kan betraktas som en typ av biblioterapi, särskilt inom litteraturförmedling när man försöker matcha rätt bok till rätt person. Informanten berättar:

Ja, jag tänker, man märker väldigt ofta att framförallt, att väldigt många ungdomar läser om elände. jag tror att det är ett sätt att se att: det finns någon som har det lika illa som jag, eller att någon har det värre. Och det är ju också en typ av biblioterapi. Även om det inte är så att jag är utbildad och kan matcha rätt bok på det sättet.

Bibliotekarie 3 tycker att hen har en begränsad förståelse av begreppet men förstår biblioterapi som ett sätt att man med läsning blir hjälpt genom svåra livssituationer eller händelser. Informanten är kluven i sin upplevelse av begreppet:

Lite blandat tror jag. Det är ju ganska vedertaget att det kan finnas en terapeutisk effekt av att läsa skönlitteratur, som man tycker är bra, på olika sätt. Men begreppet var för mig lite New Age-aktigt. Det är nog terapidelen på slutet av ordet.

Bibliotekarie 5 förstår begreppet som att belysa något som handlar om jaget och att man inte är ensam om problem, informanten härleder det till synen på böcker som tröst och läkande. Bibliotekarie 7 förstår biblioterapi som självhjälp genom böcker, att på olika sätt kan bli hjälpt genom att läsa en bok. Informanten upplever att själva läsintresset skiljer biblioterapi från annan läsning.

Några informanter berör läsning som individuell upplevelse, att det kan vara svårt att rekommendera litteratur som ett verktyg till någon annan.

Bibliotekarie 5 berättar:

Alltså, jag tänker som bibliotekarie så kan du ju egentligen aldrig veta hur en bok landar hos någon annan, tänker jag. Utan det man kan göra det är ju att tipsa. Någonstans tycker jag ju att, när jag själv läser böcker, så kan det ibland vara så att man läser en jätte "banal" bok, och så just i rätt situation, så är det helt rätt för mig!

Bibliotekarie 3 resonerar också kring sina upplevelser av detta och konstaterar att när hen själv upplevt terapeutiska effekter av litteratur har det inte varit genom tips. Informanten påpekar att det är väldigt svårt att sätta fingret på vad som gör att litteratur bli terapeutisk. Informanten reflekterar vidare kring biblioterapi: ” Det är ett ganska instrumentellt sätt att se på skönlitteratur. Att man kan ordinera det så. Eftersom att det, som sagt, jag tror att det är en ganska individuell sak, att det är svårt att generalisera sådana saker”.

Tre av informanterna berör frågan huruvida biblioterapi kopplas till kliniska sammanhang och berättar hur de definierar biblioterapi.

Bibliotekarie 7 betraktar biblioterapi som att man genom skönlitterära böcker kan framkalla känslor av något som man bär inom sig. Informanten upplever att det kan vara aktuellt även för människor som inte lider av ohälsa: ” Du behöver inte må dåligt, man kan få ”den där känslan” när man läser en viss bok, jag tror att det kan locka fram väldigt mycket”. Bibliotekarie 4 påpekar att biblioterapi kan delas in på olika sätt och att det kan handla om mera kliniska former och kontakt med vården. Men informanten associerar främst biblioterapi till välmående och inte som en medicinsk behandling. Bibliotekarie 4 anser:

Om man har mindre problem och kanske mer vill gå på djupet med sig själv och fundera över sitt liv och sina val i livet och vart man ska ta nästa steg. Ja, man vill fördjupa sig själv lite... då kan man få god hjälp av litteraturen, genom att tala om den i grupp.

Bibliotekarie 1 diskuterar hur det vid klinisk biblioterapi finns med en legitimerad läkare eller psykolog i samtalet, men beskriver att biblioterapi finns i flera former och delger sitt perspektiv:

Om man bortser från den mer snäva ordboksdefinitionen betyder ju ordet mer fritt översatt ”bokkur” och det kommer väl närmare sanningen på något sätt. Läsning som ger lättnad, insikt, som riktar om tankar och känslor, som ger livsmod och får en människa att växa. Läsning som personlig utveckling skulle man kunna säga.

5.3.2 Relationer mellan bibliotekarie och biblioterapeut

Det sätt informanterna ser på arbete med biblioterapi i relation till bibliotekarierollen är enhetligt inom vissa områden. Flera informanter anser, i varierande grad, att någon form av utbildning eller samarbete är nödvändigt för att man med självförtroende ska utföra biblioterapeutiskt arbete. De flesta av de intervjuade bibliotekarierna kommer också in på eventuella risker att som bibliotekarie hantera terapeutiska situationer.

Några av informanterna tycker också att det kan vara lika svårt att sammanföra som att åtskilja rollen som bibliotekarie och rollen som biblioterapeut.

Bibliotekarie 7 tycker att det krävs utbildning om bibliotekarier ska utföra biblioterapi på egen hand, liksom att man bör tydligt förmedla vad den ska användas till. Bibliotekarie 6 är inne på samma linje och tycker att man bör ha något bakom sig, informanten vill inte kalla det biblioterapi annars och skulle inte våga utan erfarenheter då känsliga ämnen kan beröras.

Bibliotekarie 2 upplever att man inte kan kalla sig biblioterapeut utan utbildning. Informanten upplever det som:

Vår roll blir ju mer att man har en person som har ett visst behov av något den vill läsa, så råkar man hitta rätt och det känns då väldigt, väldigt bra för båda parter. Men jag tror att ska vi jobba mer aktivt med biblioterapi så behöver nog bibliotekarie få utbildning i det.

Bibliotekarie 3 resonerar att om man som bibliotekarie ska utföra biblioterapi utan någon bakgrund inom området känns det som att det blir på en lekmannanivå och svarar på frågan om hen tror att det krävs någon utbildning: ” Ja jag tror det. Det beror också på vad terapin ska syfta till. Men också det, att jag inte tror att jag skulle kunna tänka på det sättet om litteratur utan att förstå, man behöver kanske förstå forskning bakom”. Bibliotekarie 5 för ett liknande resonemang under intervjun och upplever att hen inte skulle kunna utföra biblioterapi på egen hand. Informanten tar väldigt allvarligt på terapidelen av begreppet och tycker att man bör ta med någon som har erfarenhet av det området. Bibliotekarie 5 upplever skillnad i bibliotekarierollen och rollen som biblioterapeut, hen medger att vissa bibliotekarier kan känna sig bekväma att ge sig in i rollen men skulle inte vilja det själv ”Det skulle jag inte göra. Jag tänker att, biblioterapi... då har du ju begreppet terapeut. Och det är vi ju inte. Även om vi ibland får vara det (skratt), men det är vi ju inte”.

Bibliotekarie 2 tycker att rollen som biblioterapeut och bibliotekarie är åtskilda men att de på samma gång går ihop, exempelvis med arbetet varje dag i lånedisken. Detta problematiseras också av bibliotekarie 7: ” Rätt bok till rätt läsare kan vara terapi utan att man tänker på det, folk kommer hit och frågar efter vissa böcker under vissa situationer i livet, till exempel efter en skilsmässa”. Detta resonemang finns också hos bibliotekarie 4 som upplever relationen mellan litteraturförmedling och biblioterapi som att de går ganska mycket hand i hand och exemplifierar: ”Det kanske handlar om någon som, ja står inför ett vägval och ska separera eller skilja sig eller någonting, då vill man som bibliotekarie, och kanske också inom biblioterapin, ge den litteratur som kan vara till hjälp och stöd”. Informanten påpekar emellertid att biblioterapin är mer målinriktad och att det ändå finns en viss gräns. Hen beskriver:

Jag ser på den som håller i biblioterapi som att man går några steg längre. Om jag har en vanlig bokcirkel, då försöker jag hålla det till att vi pratar om boken, men självklart kan man också säga att det känner jag igen i mitt eget liv också, men då kanske man inte ställer de här ytterligare följdfrågorna: jaha hur kände du då? utan mer: vad spännande, är det andra som känner igen det från sitt eget liv också? Att man stoppar där det kommer för många... ja, känslomässiga aspekter och så, man håller sig mer till texterna.

Bibliotekarie 1 upplever också att litteraturförmedling har paralleller till biblioterapi, åtminstone ur ett bredare perspektiv och även om relationen inte är uttalad. Informanten anser att: ” I vidare bemärkelse är även nöjesläsning eller att följa en favoritförfattares hela produktion något som kan vara utvecklande och stimulerande. Litteraturförmedling är biblioterapi i vid bemärkelse eftersom det underliggande syftet är läsarens/låntagarens välmående”.

Bibliotekarie 4, som arbetar med biblioterapi, tror att man kan utföra det på egen hand men tycker att vidareutbildning inom området är en klar fördel. Informanten påpekar emellertid att det i nuläget inte finns så många alternativ om man vill utbilda sig och att det kan vara så att arbete med biblioterapi helt enkelt kan komma ur ett personligt intresse hos en bibliotekarie. Bibliotekarie 1, som också arbetar med biblioterapi, anser att bibliotekarier kan arbeta med det på egen hand men att det beror på vilket syfte och ambition man har med arbetet. Informanten upplever att allvarligare problem som depression eller sorg efter närståendes död bör behandlas i samarbete med någon som har klinisk samtalsbakgrund. Hen nämner exempelvis samarbetet inom SPES-projektet vid Norrköpings stadsbibliotek, som utgjordes av en samtalsterapeut och bibliotekarie.

Bibliotekarie 7 upplever att det finns en balansgång inom terapi och intrånget på en människas privatliv, informanten tror att det är viktigt att generellt informera folk om biblioterapi och vad det betyder. Att det kan vara farligt att som bibliotekarie uttala sig om att en viss bok kommer att hjälpa en människa ur en svår tid. Bibliotekarie 7 upplever istället att man som bibliotekarie bör betrakta biblioterapi som hjälp till självhjälp, att det inte då handlar om personer som behöver psykisk vård, på en klinisk nivå, utan mer efter situationer. Informanten tror att igenkänningsfaktorns kraft är stor, att det kan hjälpa många att: ”veta att du inte är ensam i världen om det här”. Bibliotekarie 2 upplever också att det kan finnas en fara: ” Där kan det ju vara en fara. Om man tar ett steg för långt utan att ha utbildning för det. Att det kan röra sig om personer som mår väldigt dåligt”. En informant påpekar, som bibliotekarie 1 nämner ovan, att det beror på vad biblioterapi ska hjälpa, vilket syfte den ska användas till. Bibliotekarie 3 anser:

Om en person har självmordstankar, så skulle man då rekommendera böcker som handlar om det, det skulle inte jag känna mig bekväm i att göra utan att ta hjälp från någon. Självklart ska man då ta hjälp av någon. Men om det är någon som känner sig stressat till exempel, att rekommendera sådan litteratur...

Bibliotekarie 5 reflekterar också över eventuell risker. Informanten konstaterar att man kan väcka saker som man blir tvingad att bemöta och ta hand om när man ska gå in i en sådan roll, med människor man inte känner. Hen anser att det är nödvändigt att ha medvetenhet om och vara observant kring detta.

5.3.3 Arbeta med biblioterapi

Några av informanterna talar om biblioterapi som ett nytt sätt att arbeta med litteraturförmedling eller läsfrämjande, uttrycket att gå ”ett steg längre” förekommer bland några av bibliotekarierna. Flera av informanterna, även de som inte arbetar med det, är positiva till arbete med biblioterapi. Men de upplever, som resultatet ovan vittnar om, att det finns problematik att bemöta.

Bibliotekarie 7 tycker det skulle vara spännande att arbeta med det, men nämner utöver utbildning att det behövs personal som tror på idén. Bibliotekarie 2 anser också att det vore ett spännande arbete och tror att biblioterapi kan tillföra något. Bibliotekarie 6 anser att verktyg redan finns för läsfrämjande och litteraturförmedling på biblioteket, men tror att biblioterapi kan vara ännu ett sätt att nå ut till nya läsare eller besökare som i nuläget inte använder biblioteket. Informanten upplever också att det inom bokcirkel som hen varit ledare för, finns stort behov av att berätta om sina liv och sina erfarenheter. Bibliotekarie 3 tycker att läsfrämjande är väl införlivat i biblioteksverksamhet, men tror att biblioterapi kan vara ett nytt sätt att se på litteratur, informanten upplever att arbete med biblioterapi åtminstone inte skulle innebära någon negativ påverkan på läsfrämjande eller litteraturförmedling. Bibliotekarie 5 tycker att det är intressant med nya infallsvinklar på biblioteket och tror att biblioterapi skulle kunna tillföra något, men understryker att hen upplever att man bör ta allvarligt på terapi-delen. Bibliotekarie 1 upplever att läsfrämjande verksamhet är utbredd, att man är engagerad och väl rustad på svenska folkbibliotek men att det ändå kan finnas plats för biblioterapi: ”Det biblioterapeutiska arbetssättet kan säkert finna olika tillämpningar: i föredrag, boksamtal och inte minst i bokcirkel. Där kommer vi få se fler initiativ framöver är jag säker på”.

Bibliotekarie 1 och bibliotekarie 4 arbetar med biblioterapi och de delade under intervjuerna med sig av sina upplevelser.

Bibliotekarie 1 har arbetat med biblioterapi i ungefär två år och har en bakgrund som samtalsterapeut. Informanten berättar att det var på efterfrågan från låntagare samt personal som verksamheten etablerades och hen upplever att det kom ur att det fanns en nyfikenhet på nya arbetsätt och erfarenheter. Bibliotekarie 1 tycker att cirkelformen är lämplig när biblioterapi implementeras på biblioteket: ”Den är flexibel och givande och samtidigt intim och kravlös. Innehållet i bokcirkeln kan varieras och de kan också erbjudas en stor mängd olika målgrupper”. Informanten berättar hur upplägget ser ut där hen arbetar: ”Biblioterapeutiska bokcirklar om 3 eller 4 träffar med inriktning på livsfrågor. Vi träffas med två veckors mellanrum i samtal om 1,5 timmar med en fika inkluderat. De resurser som tas i anspråk är personalkostnad för den tiden (plus förberedelser)”.

Bibliotekarie 4 började arbeta med biblioterapi förra hösten, informanten berättar om hur verksamheten uppstod:

Det var förra hösten, när en pensionerad psykolog vände sig till biblioteket och ville göra det och frågade om vi var intresserade. Och det passade rätt bra, för jag är också socialpsykolog, jag har tre utbildningar (skratt), så jag tänkte om någon ska göra det här då är det nog jag. Så då läste jag in mig på det, väldigt mycket.

Informanten förklarar vidare att de gemensamt läste tidigare forskning från Finland, England och övriga Europa, eftersom det i Sverige då inte fanns någon utbildning och konstaterar att det var kontakten med psykologen som bidrog till att hen närmade sig begreppet. Bibliotekarie 4 upplever att om man ska arbeta med biblioterapi, är det viktigt att klargöra vad man har för avsikt med biblioterapin, samt redogöra för sin bakgrund och ingång till det.

Konfidentialitet och integritetsfrågor är också viktiga att fastställa, beskriver informanten, då en deltagare i gruppen ifrågasatte detta vid start. Hen berättar att varje session då inleddes med att säga ”det som sägs härinne stannar härinne”. Informanten upplever också att det är viktigt att man inom biblioterapigruppen har en gemensam riktning, att man skapar en grupp som är enhetlig, detta för att kunna använda sig av så specifik litteratur som möjligt.

Informanten berättar:

Om det är en grupp med väldigt olika ingångar, då får man ta mer allmängiltig litteratur. Det blir som tubsockor, passar alla lite grann men ingen speciellt bra. Om en bearbetar en sorg, en ska skilja sig en har problem med tonårsbarn... då blir det väldigt svårt att hitta litteratur som hjälper dem. Och mycket kanske kommer kännas som det inte passar just dom. Att det känner det var inget för dem när de läser, man har inget att tillföra. Enhetlig grupp tror jag är det viktigaste.

Informanten påpekar att detta kan vara svårt, att det beror på hur specifikt man ska uttrycka sig. Hen går vidare med att berätta om att man valde att lyfta vissa frågor i annonseringen för att rikta in sig något, dessutom placerades verksamheten på dagtid, då riktar man sig automatiskt in på vissa grupper som sjukskrivna eller pensionärer, berättar informanten.

Bibliotekarie 4 beskrev under intervjun upplägget för den biblioterapeutiska verksamheten. Hen berättar att det var avgiftsfritt och att de träffades åtta gånger, en gång i veckan. Under perioden hann de med tre böcker, de läste en bit i dem varje gång som bedömdes av deltagarna som lagom. Informanten beskriver hur man lärde känna deltagarna, kunde känna in vilka ämnen som var intressanta och som man behövde återkomma till. Man stämde också av med

dem vid den första träffen om deras förväntningar och avslutade allt med en utvärdering. Informanten stämde av med psykologen efter varje gång samt med en forskare inom biblioterapi. Bibliotekarie 4 beskriver att verksamheten var som en bokcirkel, fast författaren, och vad den vill med texten, var inte i centrum, utan istället vilka känslor det väcker. Informanten upplevde att deltagarna var engagerade och att det var stort tryck på platserna.

5.4 Biblioterapi och folkbiblioteket

Flera av de intervjuade bibliotekarierna upplevde att själva begreppet biblioterapi kan innebära problematik då det kopplas till folkbiblioteket.

Bibliotekarie 7 tycker att begreppet är laddat och syftar då främst till ”terapi”. Informanten upplever att det kan tolkas på olika sätt av olika personer och att det krävs tydlig information kring vad det egentligen innebär. Bibliotekarie 6 tror att terapi-delen av begreppet kan verka avskräckande för människor beroende på deras bakgrund och vad de har för syn på termen, informanten tror också att det kan hänga samman med vilken syn en person har på biblioteket som plats. Bibliotekarie 5 resonerar på samma sätt och upplever att hen tar mycket allvarligt på begreppet, informanten härleder det till termen terapi. Bibliotekarie 1 upplever att ordet terapi kan stjälpas begreppet, då det för många innebär associationer till specifika behandlingsformer med särskilda tillämpningar. Informanten beskriver:

Det kan som sagt bli en viss förvirring kring vad det betyder eftersom ordet ”terapi” kan ge signal om klinisk behandling för att uppnå specifika resultat, såsom i fysioterapi eller beteendeterapi. Men så är ju inte riktigt fallet här. Men om biblioteken istället fokuserar på det fördjupade litterära samtalet med fokus på känslomässig förankring och personlig utveckling så borde inga problem uppstå.

Denna syn delas av bibliotekarie 3 och bibliotekarie 4, som båda upplever att begreppet för många kan innebära associationer till något medicinskt eller till läkarbehandling. En annan informant upplever att begreppet inte är så informativt: ”Jag tycker också att det är ett begrepp om inte säger så mycket. Om man skulle gå ut till en låntagare här och säga: hej vet du vad biblioterapi är... det är ju ingen som vet vad det är. Men det vet vi ju internt”. Bibliotekarie 2 upplever också att: ”Man bör kanske vara försiktig med vad man kallar det, kanske. Att man inte tar sig vatten över huvudet som bibliotekarie”.

De intervjuade bibliotekarierna ställer sig lite olika till biblioterapins plats på svenska folkbibliotek. Samtliga informanter är eniga om att folkbiblioteket, med eller utan biblioterapi, är en plats som kan främja användarnas hälsa.

Bibliotekarie 6 upplever att man på biblioteket där hen arbetar inriktar sig mycket mot folkhälsa och evenemang som kretsar kring det. Informanten ser också bokcirkel som hälsofrämjande då det ger människor möjligheter att träffas. Bibliotekarie 7 tycker att det ligger rätt i tiden att fokusera på inre hälsa och upplever att det har skett ett skifte där fler är intresserade av det psykiska, informanten tycker att mycket bokinköp görs inom det området. Bibliotekarie 2 tycker att folkbiblioteket är en ideal plats för att främja psykisk och fysisk hälsa: ”Biblioteket ska vara den kravlösa, lågintensiva platsen där man ska komma till och känna att det är ganska lugnt”. Informanten beskriver vidare: ”Biblioteket är ett jättebra ställe för det, för både fysisk och psykisk ohälsa. I

och med att vi hjälper till... vi kommer ju med böcker till folk som inte kan ta sig till bibblan till och med". Bibliotekarie 3 är inne på samma linje och upplever att biblioteket främjar hälsan genom såväl tillhandahållande av litteratur som användarna själva kan utforska och uppnå terapeutiska effekter, samtidigt som det bidrar med att stärka social tillhörighet och minska utanförskap "exempelvis bokcaféer". Informanten tycker också att det finns en styrka inom biblioteket i att det är en plats som inte är kommersiell och att man alltid är välkommen. Bibliotekarie 1 ser stor potential hos biblioteket för att främja hälsa och pekar på dess betydelse som plats utifrån ett psykosocialt perspektiv. Informanten kommer också in på biblioteket som plats utanför det kommersiella: "I takt med att de icke-kommersiella kontaktytorna har minskat i samhället är en miljö där du kan få vara människa och medborgare utan att vara konsument viktig, avstressande och (varför inte?) hälsobefrämjande". Angående biblioterapins plats på folkbiblioteken ur ett generellt perspektiv, är det några informanter som upplever, trots olika reservationer, att biblioteket skulle kunna vara en arena för det.

Bibliotekarie 2 tycker att biblioterapin ska flyttas ut till biblioteken och inte enbart förknippas med psykologers arbete men att man måste iaktta försiktighet med begreppet. Informanten upplever att det då är på länsnivå som man måste inleda arbetet: "Jag tror inte att man kan göra det ensamt på ett folkbibliotek, jag tror att det lite är en bortkastat utbildning. Jag tror att man måste enas, som del av ett projekt exempelvis som en del av ökat läsfrämjande insatser". Detta synsätt delas av en annan informant som upplever: "Det behövs nog något... en förening, annars blir det splittrat. Det behövs en enad grupp av personer, annars kommer det inte att hända något". Bibliotekarie 7 ser biblioteket som en plats för biblioterapi om mer utbildning förekommer. Informanten tror att förutsättningarna ser olika ut på olika bibliotek och att det beror på personalens intresse. Hen tycker att det bör få en plats, att man inte enbart ska betrakta litteratur som nöje eller fakta, utan förstå litteraturens potential. Bibliotekarie 7 upplever att: "Det kan vara intressant inför framtiden och en motpart till allt det digitala".

Bibliotekarie 3 upplever emellertid att fenomenet är något som befinner sig i utkanten av bibliotekssverige och att det inte är något som man vanligen stöter på. Hens upplevelse av fenomenet är främst att det är ett sätt att betrakta litteratur. Bibliotekarie 4 tycker att biblioterapeutisk verksamhet kan platsa på folkbibliotek. Det handlar då om att vara tydlig med vad begreppet innebär och förklara det för låntagare och deltagare hävdar informanten. Bibliotekarie 4 påpekar att det fortfarande är ett ganska nytt begrepp för många. Informanten upplever ändå att det är många som är nyfikna på begreppet och att det kommer att växa. Hen påpekar hur traditionella bokcirklar funnits länge och tycker att biblioterapi är ett steg vidare och en vidareutveckling, "ett uppsving för bokcirkelarna också kanske". Bibliotekarie 5 upplever att biblioteket är platsen men att kunskap och verktyg saknas. Informanten upplever tveksamhet, hen påpekar att böckerna finns där men att det gäller att fundera vad man gör med det också. Bibliotekarie 5 reflekterar kring förutsättningarna för biblioterapi: "Under ordnade... under kontrollerade former. Jag tror ganska mycket på professionalism när det gäller vissa saker. Vi (bibliotekarier) är lekmän, alltså jag kan ju ge goda råd men jag tänker att vi ändå är lekmän". Informanten upplever att biblioterapi är en sådan ny infallsvinkel, inte att böcker kan verka läkande, utan att processen sker offentligt.

Bibliotekarie 5 upplever att läsande traditionellt varit ganska ensamt, informanten tror att det är ett område man kan diskutera, hur man kan läsa tillsammans. Hen tror också att det ligger lite utanför det traditionella arbetet på bibliotek, att man tidigare inte jobbat aktivt med att fokusera på hur användaren mår på insidan. Bibliotekarie 1 är delvis inne på samma resonemang som bibliotekarie 7, att biblioterapins plats eller förekomst på biblioteket kan vara länkat till personal, liksom resurser och ledarskap. Informanten upplever emellertid biblioterapi som: ” Ett värdefullt komplement inom det generella uppdraget som biblioteket har att tillhandahålla läsning och information. Här och var kommer det ge ett stort avtryck”. Hen upplever det positivt att det finns ett växande intresse för biblioterapi i Sverige inom olika institutioner, vid bibliotek och högskolor såväl som sjukhus och andra aktörer. Informanten jämför det med andra europeiska länder där biblioterapi etablerats sedan länge. Informanten upplever att psykisk ohälsa ökar i Sverige och att alternativa metoder behövs för att stödja traditionella behandlingsformer vars resurser inte räcker till. Hen vill betrakta dessa under namnet ”kulturterapi” där livsvisdom som kommer till uttryck genom musik, litteratur, konst och film ingår. Informanten beskriver att människor behöver få uppleva nya perspektiv. Att samtala med varandra på ett förtroendeingivande sätt som är utvecklande kan räcka långt, hävdar bibliotekarie 1.

6. Analys och tolkning av resultatet

I följande avsnitt kommer empiriskt material att tolkas i samband med besvarandet av uppsatsens 3 forskningsfrågor (se s. 5). Forskningsfrågorna lyder som följande:

Vilka kompetenser och egenskaper anser ett antal bibliotekarier generellt vara nyckelkomponenter avseende litteraturförmedling inom sin yrkesroll?
Vad anser bibliotekarierna om relationen mellan biblioterapi och mer traditionella former av litteraturförmedling?
Vad anser bibliotekarierna om biblioterapins plats på svenska folkbibliotek?

Analysen kommer att struktureras efter frågornas ordning och utföras med bakgrund i Grøns faser, Brewsters forskning om biblioterapi, samt annan presenterad forskning.

6.1 Vilka kompetenser och egenskaper anser ett antal bibliotekarier generellt vara nyckelkomponenter avseende litteraturförmedling inom sin yrkesroll?

För att sammanfatta de mest framträdande elementen av det som framkom i det empiriska materialet i relation till den första forskningsfrågan, kan man säga att 6 olika aspekter identifierades av bibliotekarierna. Inom dessa 6 aspekter kan några betraktas som att relatera till yrkeskompetenser medan andra relaterar till personliga egenskaper.

Det går givetvis att problematisera denna åtskillnad ur flera olika perspektiv, men specifikt för den här uppsatsens analys tolkas en yrkeskompetens som något man erhåller genom utbildning och träning, medan personliga egenskaper hänger samman med en individs personlighet.

De aspekter som identifierats som yrkeskompetenser är; *informationssökning*, *bekvämt med digitala verktyg* samt *social kompetens*. Sedan kommer två aspekter som balanserar på gränsen mellan yrkeskompetenser och egenskaper, *litteraturkännedom* samt bibliotekarierna som ”*allvetare*”. Slutligen några sammanslagna *personliga egenskaper*; stresstålighet, flexibilitet, tålamod samt förmågan kunna göra flera saker samtidigt.

Informationssökning

Att inneha kompetensen att snabbt kunna söka, hitta och urskilja information ansågs av några informanter vara centralt. Detta kan delvis kopplas till mer traditionella föreställningar och har förankring i historien som det beskrivs av Rasmussen & Jochumsen (2003) och Audunsen (2005), hur bibliotekarien och biblioteket ska stödja bildning och demokratin (se s. 7–8, 10). Men det kan också kopplas till Hedemarks (2009) informationsförmedlande biblioteksdiskurs (se s. 7–8).

Bekvämt med digitala verktyg

Att vara bekvämt med digitala verktyg och ny teknik ansågs av några bibliotekarier som en viktig kompetens för att, som en informant beskrev, ”hänga med” i framtida utveckling. En annan informant beskrev också professionen som ”progressiv” inom det området. Bibliotekarie 2 talar om att ”överbrygga digitala klyftor”, en demokratisk dimension finns med i det hela. Man kan också diskutera att det kommer till uttryck ett förhållningssätt att ligga rätt i tiden för att möta användarnas behov, detta finns också representerat hos Grøns reformativa fas liksom inom Hedemarks informationsförmedlande diskurs (se s. 19, 7–8). Det kan också relateras till Lindbergs (2015) tekniska yrkesidentitet, där bekantskap med digitala verktyg och ny teknik ur ett praktik- och serviceinriktat perspektiv anses centralt (se s. 9).

Social kompetens

En annan kompetens, som framhölls av samtliga informanter, var den sociala kompetensen. Bibliotekarie 6 talade om bibliotekarie som ett serviceyrke och att lyhördhet och bemötande är viktigt. Ord som ”service-minded” förekom i samband med många intervjuer. Två av de intervjuade bibliotekarierna nämnde att de tycker att det skett ett skifte, att det utåtriktade och sociala är något som kommit allt mer i centrum i samband med yrkesrollen. Betraktar man det genom ett fönster av Grøns (2010) olika faser av litteraturförmedling, kan man konstatera att informanternas svar på olika sätt kan härledas till det Grøn diskuterar i samband med den *reformativa* fasen. Grøns faser berör främst bibliotekariens roll i samband med litteraturförmedling, men det handlar också om hur fasen tar sig uttryck i samband med bibliotekariens syn på användarna (se s. 19).

Som Säätelä (2013) och Frid (2016) betraktar jag i huvudsak inte Grøns faser som avlösande varandra utan snarare som olika förhållningssätt. Grøn beskriver hur det inom den reformativa fasen finns tankar om användaren som ”kund”. Service är i centrum och bibliotekariens strävan efter att uppfylla användarens behov. De förhållningssätt som beskrivs i Grøns reformativa fas är något som finns representerat i informanternas förhållningssätt till bibliotekarirollen. Servicebegreppet och förhållningssätt inom Grøns reformativa fas kan dessutom betraktas som att på något sätt genomsyra samtliga aspekter som tas upp i analysen. Hedemark (2009) nämner hur det serviceinriktade är centralt inom den informationsförmedlande diskursen. Likaså hos Lindbergs (2015) tekniska yrkesidentitet.

Litteraturkännedom

Litteraturkännedom är en punkt som kan sägas befinna sig på gränsen mellan personlig egenskap och yrkeskompetens. De flesta av de intervjuade bibliotekarierna anser att det krävs en viss litteraturkännedom för att arbeta på folkbibliotek, detta för att möta användarnas behov. En informant upplever att det är något som besökare ”förväntar sig”. Två informanter kommer in på att man nog måste bättra på sin litteraturkännedom utanför sin professionella roll, då det inte finns utrymme på arbetstid. Smidts (2002) avhandling visar på att bibliotekarier generellt har en omfattande litteraturkännedom och att de tenderar att vara storläsare (se s. 12). Grøns reformativa fas och

serviceparadigmet kan sägas åter komma till uttryck här bland informanterna. Frid (2016) diskuterar hur gränser mellan arbetsliv och fritid blir diffusa då man ställs inför att privat läsning blir grunden för att bättra på bibliotekariens yrkeskompetens och vad som händer om läsande som ligger till grund för yrkeskompetens måste kopplas samman med en privat sfär. Grøns performativa fas hävdar att det ligger rätt i tiden, att det förhållningssätt som kommer till uttryck är bibliotekarien som personlig i sin yrkesroll, som en läsare till en annan.

Hos några av informanterna framkommer också förhållningssätt som kan kopplas till Grøns bekräftande fas. Det beskrivs av Grøn som ett upplysningsparadigm och här finns tankar om bibliotekariens auktoritet och folkbildning samt tankar om kvalitetslitteratur (se s. 18). En informant upplever att den folkbildande rollen kan betraktas som en del av professionen. En annan informant upplever att hen ser det som en fördel vid anställningsintervjuer om någon läst litteraturvetenskap och har litteraturkännedom inom det området som brukar betraktas som klassiker. Detta kan återkopplas till mer traditionella roller för biblioteket som det beskrivs av Rasmussen et. al (2003). Liksom inom Lindbergs (2015) konservativa yrkesidentitet och Hedermarks (2009) bokliga diskurs, där tankar om bildning och nivåer i litteraturen är centrala.

Bibliotekarien som allvetare

Denna problematisering av gränser mellan personliga egenskaper och yrkeskompetensen kan också göras vid tanken om bibliotekarier som ”allvetare”. Allmänbildning är svårt att definiera och kan också betraktas som subjektivt. Bibliotekarie 4 upplever att allmänbildning är en viktig kompetens i mötet med användarna och bibliotekarie 6 upplever att bilden av en bibliotekarie är att man ska kunna ”mycket, om allt”. Här finns förhållningssätt från Grøns bekräftande fas och bibliotekarien som auktoritär och folkbildande representerat, I anslutning kan paralleller också återigen dras till Hedermarks (2009) traditionella, bokliga diskurs. Likaså till det Audunsson (2005) beskriver om hur bildning har betraktats som en av de mest centrala rollerna för biblioteket. Det kan också ses som ett uttryck från Grøns reformativa fas där användarnas behov är i centrum och service är något centralt.

Personliga egenskaper

Några personliga egenskaper som förekom hos några av de intervjuade bibliotekariernas var stresstålig, flexibel, gott tålamod och förmågan att göra flera saker på en gång. Ur ett perspektiv kan man härleda dessa aspekter till stärkande av social kompetens och därmed service, det förhållningssätt som beskrivs hos Grøns reformativa fas. Att inneha dessa egenskaper underlättar i kommunikationen med biblioteksanvändare.

6.2 Vad anser bibliotekarierna om relationen mellan biblioterapi och mer traditionella former av litteraturförmedling?

Inom informanternas förhållningssätt till litteraturförmedling i mer traditionell bemärkelse, framkommer det i de flesta intervjuerna en serviceinriktad syn. Att i förmedlingen uppfylla användarens behov ses av flera av bibliotekarierna som det centrala och detta kan ses som ett uttryck av Grøns reformativa fas.

Informanterna talar återigen om lyhörddhet, att ”ge folk vad dem vill ha”. En informant upplever att användarna i regel vet vad dom vill ha och att det gäller att leda dem till rätt bok. Två av informanterna upplever att det kan bli ensidigt då man som bibliotekarie ska rekommendera böcker till användare.

Bibliotekarie 6 upplever att det blir ”ytligt” då man rekommenderar en bok, man får ingen återkoppling. Informanten upplever också att hen gärna vill känna att hen kan ”stå bakom” det som rekommenderas eller skyltas med. Bibliotekarie 3 påpekar att det är svårt att nå fram till själva kärnan av vad någon tyckte om med en bok, att det är ett ganska stelt sätt att rekommendera då man frågar vad de tyckte om innan, informanten konstaterar emellertid att det är så man ofta måste göra. Nilsson (2012) hävdar att förmedling av skönlitteratur ständigt uppkommit för diskussion inom folkbiblioteken, att balansera kvalitet och efterfrågan med ett löst definierat men ändå närvarande kvalitetsbegrepp har inneburit svårigheter enligt författaren (se s. 11). Frid (2016) konstaterar att man inom diskussioner som berör litteraturförmedling inte kan undgå kvalitetsbegreppet (se s.11–12). Ur ett historiskt perspektiv var det mer tydligt definierat och ansågs viktigt att som bibliotekarie framhäva ”god” litteratur, beskriver Frid. Det är också det förhållningssätt som finns representerat i Grøns bekräftande fas.

Bibliotekarie 4 upplever att föreställningar om kvalitativ litteratur finns närvarande, men identifierar inte sig själv som tillhörande det förhållningssättet. Smidt (2002) hävdar i sin avhandling att bibliotekarier har egna värderingar om litteratur men tenderar att vara öppna och inkluderande i sitt förhållningssätt till användarnas litterära smak (se s. 12). En annan informants svar leder in på ett förhållningssätt som kan finnas inom såväl Grøns bekräftande fas som den reformativa fasen. Informanten upplever att det förr var tydligare vad som betraktades som ”bra” litteratur, både vad gäller inköp och rekommendationer, hen har inga problem med denna förändring men upplever att man bör hitta balans mellan den litteratur som efterfrågas och annan litteratur. En informant uppmärksammar att man som bibliotekarie inom viss verksamhet är den som får välja bok och två informanter upplever att användare gärna vill att bibliotekarien ska välja litteraturen till exempelvis bokcirkelverksamheten. En annan informant upplever att det finns en folkbildande dimension utöver det nöjesbetonade i arbetet med litteraturförmedling. Dessa element ger också uttryck för förhållningssätt som diskuteras i samband med Grøns bekräftande fas. Det är dock svårt att i det första fallet svara på huruvida användarna i fråga betraktar bibliotekarien som en auktoritet i samband med val av litteratur, eller som relationen ”en läsare till en annan” beskrivet inom Grøns performativa fas.

Enligt Frid (2016) kan man, i anslutning till Grøns performativa paradigm, inom litteraturförmedling på folkbibliotek tala om ett skifte i fokus från det

litterära verkets innehåll till den personliga läsoplevelsen (se s. 7, 11–12). Grøns performativa paradigm innebär ett förhållningssätt till litteraturförmedling som något mer personligt. Som en läsare (bibliotekarien) som delar sin individuella upplevelse med en annan läsare (användaren). Detta går delvis emot det som framkom i informanternas svar gällande rollen som bibliotekarie och den personliga dimensionen av litteraturförmedling.

Några av informanterna tycker att man bör gå utanför sitt personliga läsintresse för att bättre möta användarnas behov, bibliotekarie 7 påpekar att det är svårt med litteraturförmedling då det kan finnas en risk att man snöar in på sitt område. En annan informant försöker att inte inkludera personliga upplevelser eller åsikter i samband med boktips och syftar till att det är något så individuellt. Informanten upplever att alla kan få ut något av att läsa specifika böcker, här finns ett förhållningssätt som det inom Grøns bekräftande fas om kvalitativ litteratur, men tycker ändå att läsoplevelsen är individuell. En informant påpekade emellertid att det bland användarna i en bokcirkel fanns intresse och behov av skifta från fokus på den litterära texten som i en traditionell bokcirkel, till att tala om egna erfarenheter och upplevelser. Nilsson (2012) påpekar att litteraturförmedling aldrig kan vara neutral, att personliga aspekter finns med någonstans. Författaren hävdar emellertid att det personliga intresset ändå kan ses som en nyckel till att vidareutveckla sin litteraturkännedom (se s. 11).

De intervjuade bibliotekarierna har olika ingångar och förhållningssätt till biblioterapi. Bland de informanter som arbetar med biblioterapi, finns det emellertid förhållningssätt till fenomenet som kan härledas till Brewster (2009), Ihanus (2004) samt Hynes et al. (2011). Med detta vill sägas att det finns olika typer av biblioterapi och att en typ kan sägas vara klinisk och höra hemma inom vården medan andra typer inte enbart riktar sig till människor som lider av psykisk sjukdom. Ihanus (2004) och Hynes et al. (2011) talar här då om utvecklingsbiblioterapi och Brewster (2009) om kreativ biblioterapi (se s. 12–15, 19–22). Bibliotekarie 4 upplever exempelvis att hen inte förknippar biblioterapi med något medicinskt utan med välmående, samt att det kan handla om mindre problem eller en önskan om att vidareutvecklas eller fördjupa sig själv. Den typ av biblioterapi som informanten har upplevelser av kan också identifieras som Brewsters (2011) *Social bibliotherapy* där gruppformatet och relationer mellan deltagarna, texten och ledaren är centralt (se s. 19–22). Bibliotekarie 1 beskriver på liknande vis sitt förhållningssätt till biblioterapi som att det å ena sidan kan vara i kliniskt syfte men att det lika väl kan handla om ”läsning som personlig utveckling”. Informanten har, som bibliotekarie 4, arbetat med biblioterapi i bokcirkelform, som vid Brewsters *Social bibliotherapy*.

Några av de informanter som inte arbetar med biblioterapi beskriver i sina svar upplevelser som har paralleller till det Brewster (2009) benämner som *Informal bibliotherapy*. Brewster definierar det som att också traditionellt arbete med bokcirkel, bokrekommendationer och skyltning kan kopplas till biblioterapi. Författaren hävdar att man exempelvis genom bokcirkel får möjligheten att sätta ord på sina tankar, känslor och sin syn på litteratur på ett personligt plan, ”den personliga läsoplevelsen ges uttryck under sociala former” (se s. 19–22). Brewster menar ur ett övergripande perspektiv, att all denna verksamhet på biblioteket i förlängningen har potentialen att främja användares hälsa.

Bibliotekarie 6 upplever att man under bokcirklar tenderar att komma in på personliga erfarenheter, medan bibliotekarie 2 upplever att man kan betrakta delar av arbetet inom den dagliga verksamheten som en typ av biblioterapi. Bibliotekarie 7 upplever att tanken om rätt bok till rätt låntagare också kan betraktas som en typ av obenämnt terapi. Bibliotekarie 4 ser ändå, till skillnad från Brewster, en gräns mellan biblioterapeutiska bokcirklar och traditionella bokcirklar. Informanten upplever att man i en traditionell bokcirkel har det litterära verket som huvudfokus och man sätter stopp när för många känslomässiga aspekter kommer fram, med biblioterapi så vänder man på det. Denna förståelse delas av bibliotekarie 6, som upplever att man i biblioterapi går mer på djupet med personliga upplevelser, något som hen har lagt märket till att användare tenderar att göra i ”vanliga” bokcirklar.

Många av informanterna understryker att terapi-delen av ordet innebär att det finns ett allvar där, att det medför associationer till det kliniska och medicinska.

Många av informanterna upplever också att man måste ha någon form av utbildning, relevant bakgrund eller samarbete med någon som har terapeutisk bakgrund, annars kan man i samband med psykisk ohälsa som bibliotekarie befinna sig för långt utanför sitt element. Man kan tvingas bemöta saker som man inte har någon erfarenhet av. På samma gång upplever flera av bibliotekarierna att man, som det framgår ovan och i enlighet med Brewsters (2009) begrepp *Informal bibliotherapy*, kan länka sådant man faktiskt redan gör och traditionellt har gjort länge på bibliotek till arbete som främjar psykisk och fysisk hälsa, som bokcirklar och andra former av litteraturförmedling och läsfrämjande arbete. Några av informanterna påpekar att biblioterapi inte nödvändigtvis måste rikta sig till användare som lider av ohälsa. Biblioterapi kan, enligt några av bibliotekarierna, betraktas som ett nytt förhållningssätt till litteratur, förmedling och läsfrämjande. Den kan därför förstås mot Grøns (2010) olika faser av bibliotekariers förhållningssätt till litteraturförmedling. I Brewsters definition av *Informal bibliotherapy* samt begreppet *Social bibliotherapy* finns också paralleller till informanternas svar och Grøns performativa paradigm. Brewster (2009) beskriver hur bokcirklar kan låta människor uttrycka sina känslor och tankar relaterat till litteratur på ett personligt plan och delge sin personliga läsupplevelse. Brewster (2011) beskriver också hur man inom *Social bibliotherapy* gemensamt berör personliga livserfarenheter.

En informant beskriver biblioterapi som att gå utanför den litterära texten, att diskutera personligt, på ett djupare plan. En annan informant förstår biblioterapi som något som belyser ämnen som handlar om jaget. Biblioterapi kopplas på många sätt samman med det personliga. Frid (2016) hävdar, med bakgrund i Grøns performativa paradigm, att ett skifte har skett mot fokus på individens personliga läsupplevelser snarare än på litterära kvalitéer. Också Bergström & Sundström (2013) diskuterar detta skifte. Grøn och Balling (2012) beskriver skiftet mot biblioteket som arena för utbyte av personliga läsupplevelser. Författarna diskuterar hur det kan leda till att gränsdragningar mellan litteraturförmedlare och mottagare blivit otydliga och att det leder till ett annat fokus, från verket till det personliga. Grøn och Balling hävdar att läsningen nu förankras i det subjektiva, kvalitetsbegreppet knyts till vilka känslor som väcks hos läsaren istället för litterära kvalitéer (se s. 19–20).

Biblioterapi kan i den meningen betraktas som ett nytt förhållningssätt till litteraturförmedling och något som sätter den personliga läsupplevelsen i centrum. Relationen mellan den som utför biblioterapin samt relationer mellan deltagare i exempelvis en cirkel med biblioterapeutisk inriktning, har potentialen att bli mer personligt präglad. På samma sätt som Grøn diskuterar att bibliotekarien i den performativa fasen blir mer personlig i sin yrkesroll och relation till användarna. Jochumsen, Hvenegaard Rasmussen & Skot-Hansen (2012) nämner i sin modell för folkbiblioteksverksamhet fyra olika ”rum” (se s. 10–11). Ett rum benämns som inspiration space, där möjligheter för olika personliga upplevelser är i centrum. Författarna hävdar att det har skett en förändring ur ett större samhällsligt perspektiv mot individens inre upplevelser. Biblioterapi som förhållningssätt till litteraturförmedling och det generella skiftet i samhället mot individens sökande efter upplevelser kan också på ett sätt placeras inom Grøns serviceparadigm. En informant upplever att det finns behov hos användarna att prata om egna erfarenheter och upplevelser. Frid (2016) diskuterar att det behövs nya sätt för biblioteket att sätta personliga läsupplevelser i centrum. Att arbeta biblioterapeutiskt kan vara ett nytt sätt att förhålla sig till litteraturförmedling för att möta användarens olika behov.

Grøns bekräftande fas harmoniserar inte helt med biblioterapi som förhållningssätt till litteraturförmedling. Där är det auktoritära i centrum snarare än personliga utbyten. Biblioterapi stödjer också läsning efter situation och inte i huvudsak kvalitetsbegreppet. Petterssons (2016) forskning visar att valet av terapeutisk läsning är högst individuellt, det viktigaste är att det känns rätt efter läsarens situation (se s. 17–18). En informant påpekar att terapeutiska effekter hos skönlitteratur är känt men vilken litteratur som gör att den känslan uppstår är något väldigt individuellt och svårt att utpeka. En informant som arbetar med biblioterapi i cirkelform understryker att enhetlighet i gruppens ämne är viktig för valet av litteratur. Hen vill helst inte arbeta med allmängiltig litteratur utan vill att det ska passa individen så nära som möjligt.

6.3 Vad anser bibliotekarierna om biblioterapins plats på svenska folkbibliotek?

Informanterna är delade angående biblioterapins plats på folkbiblioteket, även om flera av dem som inte arbetar med det tycker att det är ett spännande fenomen. Det som enar samtliga informanter är emellertid att folkbiblioteket ur olika perspektiv kan betraktas som en betydande plats för att främja psykisk och fysisk hälsa i samhället. Hur de ser på biblioterapi på folkbibliotek är en annan sak och inte helt okomplicerat.

Flera av informanterna upplever att biblioteket är rätt plats för biblioterapin, men tycker att man generellt saknar verktygen och kunskaperna. Detta kan härledas, med bakgrund i tidigare presenteras forskning, till att den syn som biblioterapi har på läsande traditionellt inte varit i fokus på folkbibliotek. Audunson (2005) sammanfattar exempelvis det som kan betraktas som folkbibliotekets traditionellt viktigaste roller; utbildning, läsfrämjande samt förmedling av ”kvalitativ” litteratur (se s. 10).

En återkommande problematik som bibliotekarierna berör i intervjuvaren var upplevelser av benämningen biblioterapi och i synnerhet termen terapi. Att det

i bibliotekssammanhang verkar avskräckande på grund av associationer till det kliniska och medicinska. En informant påpekade emellertid att problematiken med begreppet kan bemötas om man är tydlig med vad det specifika syftet med biblioterapi är och hur man definierar innebörden. Några informanter påpekade också att det behövs mer generell kunskap och information till användare om vad begreppet innebär. Flera informanter upplevde att traditionellt arbete med läsfrämjande och litteraturförmedling eller annan daglig verksamhet kan betraktas som en typ av biblioterapi, vilket kan kopplas till Brewsters (2009) *Informal bibliotherapy* (se s. 19–21). De informanter som arbetar med biblioterapi på folkbibliotek associerar då termen mer till välmående, eller utvecklande läsning och menar att klinisk biblioterapi är något annat som sker i samråd med sjukvården eller liknande. En informant påpekar återigen att det beror på syftet bakom biblioterapi och det ämne som behandlas.

Några informanter som inte arbetar med biblioterapi men upplever det som intressant, tror att arbetet måste ske genom initiativ på regional nivå eller utvecklas av någon form av enad grupp. Bibliotekarie 2 upplever det som svårt att på enskilda folkbibliotek arbeta med biblioterapi, utan tror att det måste ske som del av övergripande projekt kring läsfrämjande arbete. Bibliotekarie 1 tror att biblioterapis plats är skiftande beroende på specifika situationer vid ett bibliotek, som personalens intresse och ledarskapet.

Tre informanter upplever idéer bakom biblioterapi som nya sätt att arbeta med eller betrakta litteratur inom folkbibliotekets kontext. Bibliotekarie 4 ser det som ”ett uppsving” för bokcirkelarna som hen menar har sett ut på samma sätt under lång tid. Bibliotekarie 1 upplever att det kan fungera som komplement till traditionell verksamhet och bibliotekarie 5 upplever att det kan väcka vidare diskussioner kring hur vi kan läsa tillsammans. Drar man paralleller till Grøns (2010) faser kan man, som ovan nämnt, betrakta biblioterapi som ett nytt förhållningssätt att uttrycka litteraturförmedling på folkbibliotek, genom den reformativa fasen samt den performativa.

En informant upplever att psykisk ohälsa ökar i Sverige, att resurserna inte räcker till. Bibliotekarie 1 tycker att biblioteket och arbete med biblioterapi är ett sätt att bemöta behov som kommer ur detta och att biblioteket kan fungera som en alternativ plats. Informanten upplever att bibliotek kan vara en arena för människor, att det kan räcka långt att samtala med varandra och att biblioterapi kan erbjuda det på ett utvecklande sätt. Jochumsen et al. (2012) hävdar att folkbiblioteket nu präglas av förändring och beskriver koncepten experience, involvement, empowerment samt innovation som stödjande dessa förändringar (se s. 10–11). Författarna ser de två första som del av den individuella sfären och de senare ur ett större samhällsligt perspektiv. Författarna kopplar koncepten till tanken om fyra rum av möjligheter inom folkbiblioteksverksamhet. Om biblioterapi ska betraktas inom denna kontext kan det tydligast länkas till författarnas tankar bakom inspiration space och konceptet experience. Författarna beskriver hur det handlar om bibliotekets möjligheter som rum för olika personliga upplevelser, sådana som kan påverka en individs upplevda verklighet.

7. Avslutande diskussion

Den här studien utforskar ett antal bibliotekariers upplevelser av yrkesrollen och litteraturförmedling, deras allmänna förhållningssätt till biblioterapi samt dess relation till traditionella former för litteraturförmedling. För att återkoppla till den inledande forskningsfrågan kan det konstateras att 6 olika aspekter av kompetenser och egenskaper framträdde ur informanternas upplevelser av sin roll. Dessa kan på olika sätt kopplas till en traditionell bild av folkbibliotekets verksamheter och roller. De aspekter som jag finner mest utmärkande i informanternas intervjusvar var social kompetens samt litteraturkännedom. Någon form av social kompetens upplevs av så gott som alla informanter vara något centralt i rollen som bibliotekarie. Det kan därför betraktas, om man ser på deras upplevelser genom Grøns faser, att den reformativa fasens förhållningssätt genomgående finns med bland upplevelserna. Det kan också konstateras att flera faser och därmed förhållningssätt samexisterar i informanternas svar.

Litteraturkännedom som kompetens eller egenskap var också en aspekt som framkom i samband med intervjuerna. Det är intressant att koppla till informanternas förhållningssätt till mer traditionella former för litteraturförmedling. Service, att ge användaren det den vill ha, kan ses som centralt för bibliotekarierna. Här finner man åter förhållningssätt inom Grøns reformativa fas, samt paralleller till Hedmarks (2009) informationsförmedlande diskurs och Lindbergs (2015) serviceinriktade konservativa-och tekniska yrkesidentiteter. Några informanter ställer sig emellertid något kritiska till den typ av traditionella litteraturförmedling som exempelvis kan utgöras av att rekommendera en bok eller att utforma en skyltning. En informant upplever att man inte får någon återkoppling och en annan att det är svårt att nå fram till själva kärnan av vad användaren tycker om eller vill ha. Studien ger en bild av att några informanters upplevelser går emot det som hävdas av exempelvis Grøn & Balling (2012), att bibliotekariens roll är som en läsare som förmedlar sina personliga upplevelser till en annan. Flera av informanterna ansåg det viktigt att gå utanför sin personliga smak, att hålla sig uppdaterad med olika typer av litteratur. Denna öppenhet kan kopplas till den syn på bibliotekariernas litterära smak och litteraturförmedling som framgår hos Smidt (2002).

Då man blickar tillbaka till de två resterande forskningsfrågorna blir svaret att informanternas förhållningssätt till arbete med biblioterapi och dess relation till traditionell litteraturförmedling samt biblioterapins plats på folkbiblioteket var relativt samstämmiga. Skillnad framgår givetvis mellan de som arbetar med biblioterapi och de som inte gör det. Mellan de två informanter som arbetar med biblioterapi kan det däremot dras paralleller. Dels att de är positiva till fenomenet och ser att ett biblioterapeutiskt arbetssätt kan platsa på folkbibliotek, samt dels att de anser att biblioterapin kan utformas efter syfte och därmed ha många olika användningsområden. Bland de informanter som inte arbetar med biblioterapi var flera positiva och ansåg fenomenet spännande. Två av informanterna var lite mer tveksamma och ansåg det inte lika rättframt vad biblioterapin specifikt kan tillföra inom folkbibliotekets verksamhet.

Informanterna uttrycker att termen terapi i begreppet kan innebära problematik och ger associationer till sådant som ligger utanför en bibliotekaries roll. De

flesta informanter ansåg också att någon form av utbildning, samarbete eller annan relevant bakgrund är nödvändigt för att kunna arbeta med biblioterapi. Flera informanter som inte arbetar med biblioterapi ansåg det vara svårt att implementera på det enskilda folkbiblioteket. De upplevde att större samarbeten krävs. En informant berörde att biblioterapins syn på läsning ligger utanför det som man traditionellt fokuserat på inom litteraturförmedling och läsfrämjande. Det kan betraktas som en förklaring till varför biblioterapi inte etablerats eller fått större genomslag på svenska folkbibliotek. Som det tydliggörs i tidigare forskning och som studiens resultat talar för har folkbibliotekets och bibliotekariernas roll i Sverige traditionellt förknippats med folkbildning och demokrati, litteratur och kvalitetsbegreppet eller service och informationsförmedlande. Det finns ingen historisk förankring till biblioterapi på samma sätt som i Finland eller USA.

Om man kan tala om en plats för biblioterapi på svenska folkbibliotek är jag enig med informanterna. Det är rimligt att anta att biblioterapi i praktiken skulle få större genomslag om aktörer enas och enhetligt definierar varianter av begreppet. Eller möjligtvis utvecklar alternativa begrepp som inte associeras så starkt till det kliniska. Detta för att tydliggöra att det kan handla om olika typer av verksamhet och syften, det måste inte handla om mental ohälsa utan kan också handla om utvecklande. Det saknas enighet i strategier om man vill implementera biblioterapi i folkbiblioteksverksamhet. Om fenomenet ska ha en plats på svenska folkbibliotek behöver det generellt bli mer uppmärksammat, mer forskning behövs.

Jag upplever att biblioterapi kan ses som en typ av litteraturförmedling 2.0 då man går ett steg vidare och ser till hur litteraturen påverkar det inre känslolivet. Jag är enig med en av informanterna, att biblioteket kan vara en alternativ plats och biblioterapi en strategi för att fånga upp människor som mår dåligt eller bara vill delge och ta del av erfarenheter och upplevelser. Som en annan informant uttrycker vill jag också gärna betrakta folkbiblioteket som en kravlös plats. Ser man till Jochumsen et al. (2012) och ”rummen” av möjligheter på folkbibliotek tror jag att biblioterapin på något sätt kan placeras inom samtliga. Biblioterapi kan innebära upplevelser och lärande, individuellt såväl som vid mötet med andra. Biblioteket kan verka som en plattform för individen och grupper att uttrycka sig genom på olika sätt. Jag tror absolut att biblioterapi kan ha en plats, men det behövs riktlinjer och standardisering kring hur det kan implementeras.

7.1 Förslag på vidare forskning

Det vore nödvändigt att genomföra mer forskning om hur bibliotekarier arbetar med, förhåller sig till, eller resonerar kring biblioterapi som en typ av litteraturförmedling på folkbibliotek ur ett mer omfattande perspektiv. Genom kvantitativa forskningsmetoder undersöka hur det ser ut i Sverige ur en samtida, mer generaliserbar och överblickande synvinkel. Att sedan jämföra hur resultatet ställer sig i förhållande till ett internationellt perspektiv vore betydande.

Det vore också nödvändigt att komplettera med mer forskning om biblioterapi och litteraturförmedling som utgår från användaren, både ur ett kvalitativt och kvantitativt forskningsperspektiv. Att exempelvis mer djupgående jämföra

kvalitativa intervjuer med biblioteksanvändare som deltagit i biblioterapeutisk verksamhet och intervjuer med användare som inte har det. Att utforska hur de upplever biblioterapi gentemot mer traditionella metoder för förmedling av litteratur eller läsfrämjande. Det vore dessutom av intresse att komplettera bilden med en motsvarande överblickande kvantitativ undersökning över hur biblioteksanvändare såväl som icke-användare skulle ställa sig till biblioterapi på folkbibliotek.

Sammanfattning

Den här masteruppsatsens syfte har biblioterapi inom folkbibliotekets kontext i centrum. Dels utforskar den vad ett antal yrkesverksamma folkbibliotekarier generellt upplever vara framträdande komponenter i sin yrkesroll avseende litteraturförmedling. Dels undersöker den ett antal bibliotekariers allmänna förhållningssätt till biblioterapi i relation till mer traditionella former av litteraturförmedling på folkbibliotek samt vad de anser om biblioterapins plats på folkbiblioteket.

Intervjuer genomfördes med 7 bibliotekarier från 4 olika folkbibliotek. 6 av intervjuerna var semistrukturerade och genomfördes fysiskt, en genom mail. Av det totala antalet intervjuade informanter arbetade två av bibliotekarierna med biblioterapi. I bearbetandet av resultatet och analysen tillämpades en tematisk analys. Det teoretiska tolkningsinstrumentet som utgör bakgrunden för uppsatsen är Grøns (2010) forskning om olika faser inom litteraturförmedling samt Brewsters forskning om biblioterapi.

I resultatet identifieras 6 olika aspekter som framträdande i bibliotekariernas upplevelser av utmärkande komponenter inom sin yrkesroll. Dessa består av; *informationsökning, bekväm med digitala verktyg, litteraturkännedom, bibliotekarien som allvetare, social kompetens* samt *personliga egenskaper* (tålmod, flexibilitet, stresstålighet, multitasking).

Informanternas förhållningssätt till mer traditionella metoder för litteraturförmedling kan betraktas som att finnas närvarande främst inom 2 av Grøns 3 faser för litteraturförmedling. Den *bekräftande* fasen speglade förhållningssätt i samband med bibliotekariens roll som auktoritär i litteraturförmedlingen, här ingår också tankar om kvalitetslitteratur och traditionell folkbildning. I den *reformativa* fasen speglas bibliotekariernas genomgående och tydliga fokus på service, bemötande och användarens behov. Då biblioterapi inom kontexten av den här uppsatsen betraktas som en typ av litteraturförmedling kan det sägas spegla förhållningssätt som man finner i Grøns reformativa fas samt den *performativa* fasen, som har individens personliga läsupplevelse i centrum.

Flera informanter som inte arbetar med biblioterapi upplever vissa likheter i arbetet med mer traditionell litteraturförmedling. Paralleller kan här dras till Brewsters (2009) begrepp *Informal bibliotherapy*. Brewster kopplar *Informal bibliotherapy* till traditionella bokcirkel, där människor får samtala om läsupplevelser eller annat läsfrämjande arbete som enligt Brewster kan främja välbefinnandet. Informanterna kan i huvudsak sägas vara positiva till fenomenet, men ser i nuläget att det finns problematik med att implementera det på folkbiblioteket. De upplever kopplingen till termen terapi och känsliga områden, brist på kunskap hos användare och bibliotekarier samt brist på utbildning som problematiskt. Några informanter anser det nödvändigt med större samarbeten om biblioterapi ska ges en plats på svenska folkbibliotek

Det behövs mer forskning om biblioterapi på bibliotek i en svensk kontext, ur olika perspektiv. Fenomenet behöver uppmärksammas och det krävs att olika aktörer går ihop. Att man genom övergripande projekt enas om definitioner och

riktlinjer kring biblioterapi och tydligare standardiserar hur det kan implementeras på folkbibliotek. Kvantitativ forskning kan bidra med en generaliserbar bild över hur bibliotekarier på folkbibliotek förhåller sig till litteraturförmedling och biblioterapi. Motsvarande forskning kan genomföras med biblioteksanvändare och icke-användare för att undersöka hur de förhåller sig till biblioterapeutisk verksamhet på folkbibliotek.

Källförteckning

Audunson, R. (2005). How do politicians and central decision-makers view public libraries? The case of Norway. *IFLA Journal*, 31(2), 174-182. Hämtat från: <http://costello.pub.hb.se/login?url=https://search-proquest-com.lib.costello.pub.hb.se/docview/57602210?accountid=9670>

Balling, Gitte & Grøn, Rasmus (2012). ”Litteraturformidling og bibliotekaren som faglig-personlig formidlingsautoritet”, *Nordisk Tidsskrift for Informationsvidenskab og Kulturformidling*, 3, 51–61. Hämtat från: <http://www.ntik.dk/2012/nr3/balling.pdf>

Bergstedt, E. (2017). *Biblioterapi på Götatabiblioteken*. Hämtat från: <http://regionbibliotekostergotland.se/wp-content/uploads/2017/06/biblioterapi-pa-gotabiblioteken.pdf>

Bergström, K., Sundström, H. (2013). *Litteraturförmedling på folkbibliotek: Bibliotekariers tankar om kompetens och betydelsefulla egenskaper*. (Kandidatuppsats, institutionen för biblioteks och informationsvetenskap, Högskolan i Borås, 2013:50). Hämtat från: http://bada.hb.se/bitstream/2320/13521/1/k13_50.pdf

Bjerefeldt, K., Wallenius, M. (2014). *Läsning som gör skillnad: bibliotekariers arbete ur ett biblioterapeutiskt perspektiv* (Masteruppsats, institutionen för ABM, Lunds universitet). Hämtat från: <https://www.lu.se/lup/publication/4460459>

Brewster, E. A. (2007). ”*Medicine for the Soul’ Bibliotherapy and the Public Library*. (Master’s thesis, Institution for information studies, University of Sheffield). Hämtad från: http://dagda.shef.ac.uk/dissertations/2006-07/External/Brewster_EElizabethabeth_MALib.pdf.

Brewster, L., PhD. (2009). READER DEVELOPMENT AND MENTAL WELLBEING: THE ACCIDENTAL BIBLIOTHERAPIST. *Australasian Public Libraries and Information Services*, 22(1), 13-16. Hämtad från: <http://costello.pub.hb.se/login?url=https://search-proquest-com.lib.costello.pub.hb.se/docview/214110920?accountid=9670>

Brewster, E. (2011). *An investigation of experiences of reading for mental health and well-being and their relation to models of bibliotherapy*. (Doctoral thesis, Institution of information studies, University of Sheffield). Hämtat från: [http://www.research.lancs.ac.uk/portal/en/publications/-21fd68e3-02f3-4b32-9ff9-84ec393b4996\).html](http://www.research.lancs.ac.uk/portal/en/publications/-21fd68e3-02f3-4b32-9ff9-84ec393b4996).html)

Brewster, E. (2012). "More benefit from a well-stocked library than a well-stocked pharmacy". *CILIP UPDATE with Gazette*, 38-41. Hämtad från: <http://costello.pub.hb.se/login?url=https://search-proquest-com.lib.costello.pub.hb.se/docview/1323209521?accountid=9670>

Brewster, L., Sen, B., & Cox, A. (2013). Mind the gap: Do librarians understand service user perspectives on bibliotherapy? *Library Trends*, 61(3),

569-586. Hämtad från: <http://costello.pub.hb.se/login?url=https://search-proquest-com.lib.costello.pub.hb.se/docview/1398361590?accountid=9670>

Bryman, A. (2016). *Social Research Methods*. (5. Ed.). Oxford: University Press

Carlsson, L., Östlundh, L. (2001). *Proust som Prozac: En studie av biblioterapi och läsningens läkande och utvecklande kraft*. (Magisteruppsats, institutionen för biblioteks- och informationsvetenskap, Högskolan i Borås, 2001:72). Borås: Högskolan i Borås.

Frid, N. (2016). *Läsa, läka, leva! Om Läsfämjande Och Biblioterapi*. Lund: BTJ Förlag

Grøn, R. (2010). *Oplevelsens rammer: former og rationaler i den aktuelle formidling af skønlitteratur for voksne på danske folkebiblioteker*. (Doktorsavhandling, Institutionen för informationsstudier, Danmarks bibliotekshögskola: Aalborg universitet). Hämtat från: http://pure.iva.dk/files/30872029/rasmus_PHD.pdf

Hedemark, Åse. (2009). *Det föreställda folkbiblioteket: en diskursanalytisk studie av biblioteksdebatter i svenska medier 1970-2006*. (Doktorsavhandling, Institutionen för ABM, Uppsala universitet, 3). Hämtat från: <http://uu.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A209085&dswid=-6632>

Hynes, A., Hynes-Berry, M., & Heller, P. (2011). *Biblio-poetry therapy : The interactive process : A handbook* (3. uppl.). Clearwater: North Star Press of St. Cloud.

Ihanus, J. (2004). *Att tala eller att tala, litteraturterapi - ett sätt att växa*. Ihanus, j. (Red.). Övers. från finska av Ann-Christine Relander. Helsingfors: BTJ Kirjastopalvelu

Jack, S. J., & Ronan, K. R. (2008). Bibliotherapy: Practice and research. *School Psychology International*, 29(2), 161-182. Hämtad från: <http://costello.pub.hb.se/login?url=https://search-proquest-com.lib.costello.pub.hb.se/docview/61948109?accountid=9670>

Jochumsen, H., Casper, H. R., & Skot-Hansen, D. (2012). The four spaces - a new model for the public library. *New Library World*, 113(11), 586-597. doi:<http://dx.doi.org.lib.costello.pub.hb.se/10.1108/03074801211282948>

Kvale, S. (1997). *Den kvalitativa forskningsintervjun*. Lund: Studentlitteratur

Kåring Wagman, A. (2007). *Sverige - så in i Norden efter. En jämförelse av nationell bibliotekspolitik i Danmark, Finland, Norge och Sverige*. (Rapport från Svensk biblioteksforening 2007). Hämtat från: http://www.biblioteksforeningen.se/wp-content/uploads/2017/01/4sverige_norden_efter.pdf

Lindberg, J. (2015). *Att bli bibliotekarie: Informationssökning och yrkesidentiteter hos B & I-studenter och nyanställda högskolebibliotekarier*. (Doktorsavhandling, Institutionen för biblioteks och informationsvetenskap, Högskolan i Borås). Hämtat från: <https://www.diva-portal.org/smash/get/diva2:807541/INSIDE01.pdf>

Lindén, V. (2007). *Från text till insikt: En studie av biblioterapi i Finland*. (Magisteruppsats, institutionen för ABM, Uppsala universitet, 2007:343). Hämtat från: http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=-3744&pid=diva2%3A213460&c=10&searchType=SIMPLE&language=sv&query=biblioterapi&af=%5B%5D&aq=%5B%5B%5D%5D&aq2=%5B%5B%5D%5D&aqe=%5B%5D&noOfRows=50&sortOrder=author_sort_asc&sortOrder2=title_sort_asc&onlyFullText=false&sf=all

Lindman, C., Åkerman, P. (2014). *Biblioteket – själens läkehus? En studie om biblioterapi på folkbibliotek*. (Kandidatuppsats, Institutionen för kulturvetenskaper, Linnéuniversitetet i Växjö). Hämtat från: <http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?pid=diva2%3A790837&dswid=-8237>

Luo, L., Wildemuth, B. (2017). Semistructured interviews. I Wildemuth, B. (Red.). *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*. (2.uppl.). Santa Barbara: Libraries unlimited

Molin, I. (2016). *Biblioterapi och bibliotek: En fallstudie av det biblioterapeutiska SPES-projektet vid Norrköpings stadsbibliotek*. (Kandidatuppsats, Sociologiska institutionen, Umeå universitet). Hämtat från: http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=-8237&pid=diva2%3A926826&c=11&searchType=SIMPLE&language=sv&query=biblioterapi&af=%5B%5D&aq=%5B%5B%5D%5D&aq2=%5B%5B%5D%5D&aqe=%5B%5D&noOfRows=50&sortOrder=author_sort_asc&sortOrder2=title_sort_asc&onlyFullText=false&sf=all

Neville, P. (2014). Librarian or counsellor?: A pilot study of the experiences of library staff in one healthy reading scheme in Ireland, *Journal of Mental Health*, 23:1, 15-19.
DOI: 10.3109/09638237.2013.815332

Nilsson, S. K. (2009). Läsning som livskunskap: Några exempel i biblioteksforskning och bibliotekarieprofession. I Nilsson, S. K., Pettersson, T. (Red.), *Litteratur som livskunskap: Tvärvetenskapliga perspektiv på personlighetsutvecklande läsning* (s.85-89). Hämtad från: http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=9249&pid=diva2%3A876902&c=11&searchType=SIMPLE&language=sv&query=litteratur+som+livskunskap&af=%5B%5D&aq=%5B%5B%5D%5D&aq2=%5B%5B%5D%5D&aqe=%5B%5D&noOfRows=50&sortOrder=author_sort_asc&sortOrder2=title_sort_asc&onlyFullText=false&sf=all

Nilsson, S. K. (2012). Biblioteken, litteraturen, läsaren. I Carlsson, U., Johannisson, J. (Red.), *Läsarnas marknad, marknadens läsare: En forskningsantologi utarbetad för litteraturutredningen* (s.151-162).

Hämtat från: http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=9249&pid=diva2%3A884484&c=18&searchType=SIMPLE&language=sv&query=&af=%5B%5D&aq=%5B%5B%7B%22personId%22%3A%22authority-person%3A42944+OR+0000-0002-1235-4311%22%7D%5D%5D&aq2=%5B%5B%5D%5D&aqe=%5B%5D&noOfRows=50&sortOrder=author_sort_asc&sortOrder2=title_sort_asc&onlyFullText=false&sf=all

Partridge, H., Lee, J., & Munro, C. (2010). Becoming "librarian 2.0": The skills, knowledge, and attributes required by library and information science professionals in a web 2.0 world (and beyond). *Library Trends*, 59(1), 315-335,375,378. Hämtat från: <http://costello.pub.hb.se/login?url=https://search-proquest-com.lib.costello.pub.hb.se/docview/840247960?accountid=9670>

Persson, M. (2013). *Litteratursyner på svenska folkbibliotek: Självklarhet, ambivalens och mångfald*. Ehrenberg, M., Persson, M., Svensson, C. (Red.). Hämtat från: <http://muep.mau.se/handle/2043/15905>

Pettersson, C. (2016). Womens Experience of Reading Fiction While On Sick Leave. *LIR:journal*, 6, 47-58. Hämtat från: <http://ojs.ub.gu.se/ojs/index.php/LIRJ/article/view/3572>

Rasmussen, C. H., & Jochumsen, H. (2003). Strategies for public libraries in the 21st century. *International Journal of Cultural Policy*, 9(1), 83-93. doi:<http://dx.doi.org.lib.costello.pub.hb.se/10.1080/1028663032000089840>

Rubin, R. (1978). *Using bibliotherapy. A guide to theory and practice*. London: Oryx Press.

Sippola, L. (2004). Läsning som en källa till psykisk hälsa. I *Att tala eller att tala, litteraturterapi - ett sätt att växa*. Ihanus, J. (Red.). Övers. från finska av Ann-Christine Relander. Helsingfors: BTJ Kirjastopalvelu

Smidt, J. K. (2002). *Mellom elite og publikum : Litterær smak og litteraturformidling blant bibliotekarer i norske folkebibliotek*. (Doktorsavhandling, Acta Humaniora, Oslo 123). Oslo: Det historisk-filosofiske fakultet.

Säätelä, E. (2013). *Extra, extra läsvärt?: Vad användare säger om förmedlingen av skönlitteratur på folkbibliotek*. (Masteruppsats, Institutionen för ABM, Uppsala universitet, 2013:600). Hämtat från: http://www.diva-portal.org/smash/record.jsf?dswid=6799&pid=diva2%3A626558&c=1&searchType=SIMPLE&language=sv&query=extra+extra+1%C3%A4sv%C3%A4rt&af=%5B%5D&aq=%5B%5B%5D%5D&aq2=%5B%5B%5D%5D&aqe=%5B%5D&noOfRows=50&sortOrder=author_sort_asc&sortOrder2=title_sort_asc&onlyFullText=false&sf=all

Tukhareli, N. (2011). Bibliotherapy in a library setting: Reaching out to vulnerable youth. *Partnership: The Canadian Journal of Library and Information Practice and Research*, 6(1), 1-18. Hämtad från: <http://costello.pub.hb.se/login?url=https://search-proquest-com.lib.costello.pub.hb.se/docview/921470988?accountid=9670>

Wildemuth, B., Cao, L., (2017). Sampling for intensive studies. I Wildemuth, B. (Red.). *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*. (2.uppl.). Santa Barbara: Libraries unlimited

Zhang, Y., Wildemuth, B. (2017). Qualitative analysis of content. I Wildemuth, B. (Red.). *Applications of Social Research Methods to Questions in Information and Library Science*. (2.uppl.). Santa Barbara: Libraries unlimited

Bilagor

Bilaga 1. Intervjuguide

Introduktion/bibliotekarieprofessionen/yrkesrollen

1. Hur länge har du arbetat som bibliotekarie och vad har du för tidigare utbildning/yrkesbakgrund?
2. Vilka kompetenser, egenskaper och roller anser du ryms inom bibliotekarieyrket?
3. Hur tänker du kring din roll i samband med förmedling av litteratur till användarna?
4. Hur upplever du att ni arbetar med användarnas läsfrämjande på biblioteket?

Begreppet biblioterapi

1. Har du stött på begreppet biblioterapi förut? (**eller när stötte du på det första gången**)
2. Vilka spontana associationer får du av själva ordet biblioterapi?
3. Anser du att bibliotekarier kan utföra biblioterapi på egen hand?
4. Hur ser du på relationen mellan litteraturförmedling (rätt bok till rätt läsare) och biblioterapi?
5. Hur ser du på relationen mellan rollen som biblioterapeut och rollen som bibliotekarie? Är de samstämmiga? Åtskilda?

Biblioterapi och folkbiblioteket

1. Hur tänker du generellt kring folkbibliotekets möjligheter som aktör för att främja användares psykiska och fysisk hälsa?
2. Anser du att folkbibliotek har de verktyg som behövs för att med framgång främja användares läsning, tror du att arbete med biblioterapi kan tillföra något?
3. Inom folkbibliotekets sammanhang, anser du att det finns problematik med att använda begreppet biblioterapi?
4. Hur ser du på biblioterapins plats inom svensk folkbiblioteksverksamhet i stort?
5. När började du arbeta med biblioterapi? (**eller vad tror du är orsakerna bakom att ni inte arbetar med biblioterapi här på biblioteket**)
6. Vad tror du var de bakomliggande orsakerna till att biblioterapi etablerades här på biblioteket? (**Eller anser du att inkluderande av biblioterapi i bibliotekets verksamhet i framtiden skulle kunna tillföra något**)
7. Kan du beskriva hur den biblioterapeutiska verksamheten ser ut hos er, upplägg, arbete, resurser som används etc.?
8. Övrigt du vill tillägga?

Bilaga 2. Mail till informant

Hej!

Jag är en student som går sista terminen på masterprogrammet inom biblioteks- och informationsvetenskap vid högskolan i Borås.

Just nu håller jag på med mitt examensarbete, en uppsats som ska handla om yrkesrollen som bibliotekarie, biblioterapi och litteraturförmedling på folkbibliotek.

Jag vill därför göra en förfrågan om du skulle vilja delta i en intervju? (resultatet kommer att inkluderas i min uppsats).

Självklart är deltagande helt frivilligt!

– Intervjun kommer att ta ca 30 minuter

– Den består av ett antal frågor som berör rollen som bibliotekarie, arbete med litteraturförmedling samt tankar kring biblioterapi

– Inga namn kommer att användas

– Resultatet kommer att hanteras och behandlas konfidentiellt

Om du är intresserad av att vara med, svara och ange vilka tider/dagar som passar.

Med vänliga hälsningar,

Maria Gambring